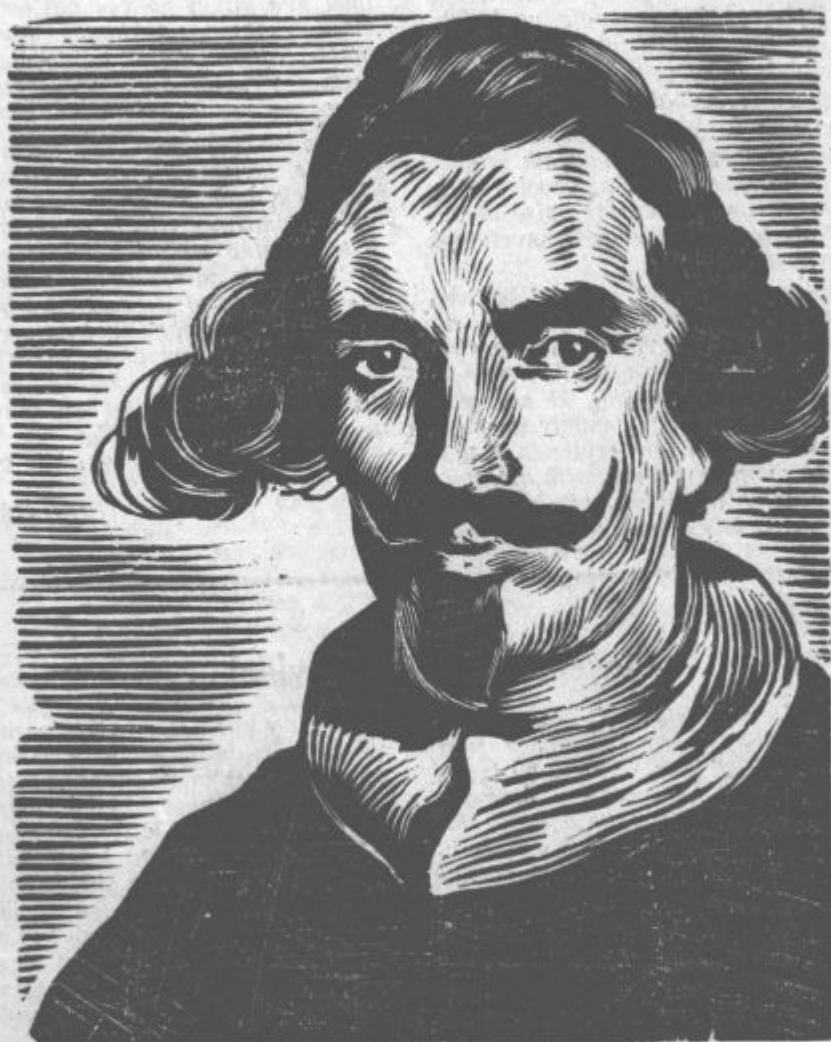

Poštna plačana
v gotovini.

ŽIVLJENJE IN SVET.

Tedenska revija

Štev. 1.

Ljubljana, dne 6. januarja 1928

Leto 11.
Knjiga 3.

Naročnikom in čitateljem!

Z novim letom je postala dosedanja tedenska priloga »Jutra« — »Življenje in svet« samostojen tednik. Kakšen namen ima ta preosnova, so izvedeli čitatelji iz »Jutrove« novoletne številke, zato nam na tem mestu ni treba ponavljati ne razlogov in ne programa. V trenutku, ko začenjamo nov tednik, lahko povemo čitatelju samo to, da bomo storili vse, s čimer je mogoče ugoditi resnemu čitatelju in čitateljici, ki stremi po razširjenju svoje naobrazbe in po dobrem razvedrilu.

»Življenje in svet« bo prva naša ljudska revija za samoizobrazbo.

»Življenje in svet« bo prinašalo mimo vsakomur umljivih poučnih sestavkov tudi najzanimivejše leposlovne in zabavne prispevke, izvirne spise domačih pisateljev in prevode iz svetovnih književnosti.

Ne bomo se držali nobene šablone, nočemo se omejevat z običajnimi rubrikami: vsaka številka bo štiriestrana, živahna in raznovrstna! »Življenje in svet« je ljudski magazin, ki naj nudi vsakemu čitatelju kaj zanimivega; tisti pa, ki premlevajo tuje revije in magazine, naj vstopijo v vrsto naših agitatorjev: Če bomo imeli tako visoko naklado, kakor jo imajo francoski in nemški

ljudski magazini, bomo lahko po opremi in vsebini tekmovali z njimi, vsebinsko pa bo morala slovenska ljudska revija biti še dolgo prilagojena kulturni višini naših širokih slojev.

Vsak naročnik »Jutra« postani naročnik »Življenja in sveta«. Za to ceno ne bo dobil v nobenem tujem jeziku tedenske ljudske revije na 32 straneh in z ilustracijami. Za 60 Din na leto bo imel dve knjigi po več kot 600 strani! Brez vsakršne reklamne pretiranosti lahko trdimo, da je to docela osamel primer v vsem jugoslovenskem novinstvu, na vsem našem knjižnem trgu.

Vsebinska oprema napredek, razvoj — vse zavisi od tega, kako visok bo odstotek onih Slovencev, ki bodo razumeli pomen »Življenja in sveta« in naš list zadostno podprli. Januar bo mesečna agitacija za »Življenje in svet«. Zlasti naši kulturni delavci na kmetih naj v tem trenutku pomislijo, da gre pri našem listu za povzdigo, razširjenje in posplošenje ljudske kulture in da je treba to prizadevanje podpreti z agitacijo od osebe do osebe.

Na delo! — je naš prvi klic v novem letu.

UREDNIŠTVO.

Aleksej Tolstoj

Človek, ki je dosti videl...

Luna vzhaja nad stepo. Ruski mužiki si pripovedujejo, kaj so videli po svetu. »Človek, ki je dosti videl«, pripoveduje z navznostjo preprostega Rusa o svojih do godivščinah med vojno v Franciji. Le neznanen kos narodnega življenja je spoznal, a naučil se je, da je težko človeku brez dveh reči: brez domovine, ki človeka ne prestando kliče, in brez kulture. Pisec je pódal v tej povesti kos sedanjega življenja: ruski kmetje so se v vojni morskaj naučili in stremeli bolj ko kdaj prej po izobrazbi in po človečnosti.

V temni stepi je zadišalo po dimu. Kuhar je znetel pepel na kup, spodaj so še tleli razvneti kosi konjskega blata. Tako tiho je bilo vsenaokrog, da

se je čulo kilometer daleč murnovo čirčanje. Še dalje, nekje v jarku, kjer je pred kratkim ugasnila večerna zaranja, je hrkal kljunač. Bedak, mar bi bil zletel v trsje na Don! Tukaj ne boš dosti iztaknil s svojimi dolgim kljunom! Zemlja v stepi je bila suha, topla. Človeku je bilo treba le kaj malega za vzglavje. Kmetje so polegali kar na prostem okoli ognja, ali pa so zlezli pod voz, ki je dvigal oje proti zvezdam. Zvezde so se prostorno razsule nad stepo. Sedel je samo eden izmed njih, ostali so leže poslušali.

- Da tovariši, marsikaj...
- Dosti slabega si videl?
- Menda, kako pa neki?...
- Povej no vse od kraja, striček.
- Če bom pravil vse od kraja, bo pač tako-le: Pozabil sem že, katerega

je bilo, šestnajstega leta, bi dejal. No, sicer pa, za leto ne gre. Prišli smo ruski vojaki v Pariz. Vsi vojaki, katere so izbrali za to ekspedicijo, smo bili kakor eden: visoki, mladi in sila pogumni. Gremo tedaj po Parizu, oddelek za oddelkom — štirideset tisoč ljudi. To niso mačje solzel! Pa še pojemo na ves glas. Vadili smo se v petju med vožnjo na ladjah. Ženske so kar zijale v nas. Kakor trave in listja jih je bilo. Lepe so Parižanke... Joj, kako lepe, pa čedno opravljene...

— No, in?

— Kaj? Kdo je to rekel — no? Pod vozom, kaj?

— Pustite no fantje, raje poslušajte.

— Gremo torej po mestu Parizu in pojemo. Pojemo vsi po vrsti, po četah. Vsaka četa ima enega, ki pričinja peti. Drugi povzame, nato pa vstopimo vsi. Okna so kar pokala, Francozi so še v listih pisali: «Ruski vojak umira s pesmijo na ustih».

— Glej ga! Glas je prišel zopet izpod voza. Čujte, fantje, a?

Pripovedovalec je spet ošinil voz s pogledom, a ni bilo moči ničesar videti. Nad stepe še ni izšla luna.

— Kako neki nas pa ne bi hvalili? Saj so nas zaradi tega poslali na Francoško, da umiramo za njih domovino. No, Parižani vam ne razumejo ruskega jezika. Tako smo šli pod zmagoslavnim obokom, pa so nam jele ženske metati vrtnice na pot. Mi smo, kaj pa, kazali, da nam ni mar za vrtnice in da smo tega vaieni. Strumno smo napejali prsi, kakor da bi bili od rojstva taki junaki, nato pa smo zapeli našo vojaško noskočnico: «Baba... gosto, kakor kolomast...» Kaj mislite? Ženske so imel solzne oči in so kar stegovale roke k nam. Naši častniki so samo nomežikovali, misleč si: No, ti so zapeli to pravo!... Ukreniti pa niso mogli ničesar, ker je bila parada...

— Tisto pa ste dobro zadeli — s kolomastio...

— Mi bi bili še bolj zadeli, če nas ne bi poslali še tistega dne na fronto... Francozi so nizke rasti. Samo možgani pri njih še veljajo, šole. Kulturo pa umajo.

— Kulturo?

— Nemci so še bolj pametni, Angležem pa ni nihče kos. Čuite, kaj na spet zbijate šale tam pod vozom? Tega ne maram, kadar pripovedujem. Pazite, da ne bom kdaj za ušesa potegnil izpod voza! Nikar te ne zasmehujte kul-

ture dečki. Tega ne maram. Ne misrite, da vam ne more nihče do živega, če je stepa tako velika. Ne, ti časi so že zdavnaj minili... No, vrgli so nas na fronto. Dva tedna pozneje smo morali v boj. Častniki so se obrili, preoblekli, obuli nove lakaste škornje. Nam so dali vsakemu kozarec konjaka in nekaj cigaret. Zaušnic, kaj pa nismo več dobivali, ali poveljniki so nam radi ob vsaki priliki resno zabičili: «Fantje, pokažimo, kaj velja ruska vojska! Bežati ne boste smeli, ker so zadaj vedno Francozi s strojnicami.»

— Kako pa to? Francozi? Saj vendar ne bodo streljali na lastne vojake?

— O, zakaj pa ne, nikar ne misli tako abotno. Saj nismo samo za parado. Torej dobro: takrat nismo še ničesar vedeli o kulturi. Pride povelje: napad! Seveda gre godba naprej, mi zavpijemo: Urrrral, stečemo za njo, vname se boj na nož. Po nas udrihajo bombometi in ognjemeti in strojnice in plini, od zgoraj nas obmetavajo letala, od spredaj lezejo na nas oklopnice. Zadaj pa kričijo Francozi: «Naprej, naprej!» No, ruska duša bodi vesela, ker je tako lepo v Evropi! Vi niti ne veste v stepi, kako je to bilo. Če bi vi to vedeli... A propós — kakor Francozi pravijo, — tebi nič, meni nič, appropó, sovragi so poklali vso našo divizijo. Nam je seveda bilo hudo, pa smo vendar le vrgli sovražnika iz jarkov. Naslednjega dne pa smo dobili povelje, da izpraznimo zasedeno. To namreč ni bila prava bitka, bila je samo demonstracija.

— Kaj pa je to?

— No, kakor na primer repeticija.

— Kaj pa je to?

— Kako naj izobražen človek govori z vami? No, to se pravi, da je bilo samo za vajo.

— A tako...

— Nam so seveda rekli, da se Nemcu hlače tresejo, da bo kmalu vojne konec. Pametnejši tako in tako niso verjeli. Ugonobiti divizijo ne bi bilo niti doma težko. Poveljniki so dobili za bitko nagrado.

— Zato pa ste vi pokazali, kakšni fantje ste.

— Da, k večjemu to. Potlej smo prišli v zaledje. Seveda smo imeli vsega zadosti: vina, tobaka, govedine. Naši vojniki pa so vendar le na tihem jovali, tako jim je bilo hudo pri sreč. Rusi smo ubogljivi, ker nimamo kulture, le pesmi nam priznavajo. No, takrat so naši fantje sklenili prijateljstvo s Se-

negalci, z zamorci, učili so jih ruščine oni pa so nas učili po zamorsko. Skupaj smo bili žalostni. Vabili smo jih k nam v stepe.

— Kakšni ljudje pa so ti zamorci? — so vprašali možje pod vozom.

— Črni so kakor noč, krepki dečki. Nekateri med njimi so bili jako pametni kmetje. Vpraševali smo jih o tem in onem; vse je pri njih kakor pri nas: sejejo koruso in proso, imajo dosti prašičev. Samo ptice so pri njih drugačne.

— Drugačne?

— Mi imamo na primer take drobiž: vrabce, škorce, vrane. Oni pa imajo ptico pelikana, čigar kljun je meter dolg.

Pripovedovalec je spet občutil, da se je nasmehnil eden izmed poslušalcev, drugi pa je zmajal z glavo. Trenutek je molčal: poiskal si je med pepelom žareč ogel in si je prižgal pipo.

— Da, Nekoč sem sedel v baraki. Dva rojaka: Ivan Rindin, monter, šofer, elektrik, skratka pameten fant, pa še Aleksej Kostolobov, sta pisala domov. Mene je bolel trebuh. Zunaj je bil veter, dež, dolgčas. Nenadoma vstopi praporščak; ves blaten in moker: »Zdravo, tovariši vojaki! Jaz, pravi, prihajam naravnost iz Pariza. Prinašam vam veselo novico, da imamo veliko nekrvavo revolucijo!» Brblja nam in brblja brez konca. Mi gledamo drug drugega, Ivan Rindin je takoj uganil, za kaj gre. Vzravnal se je in povedal naravnost: »Ze zdavnaj smo čakali na to, pustite nas čimprej domov, da ne bodo brez nas delili zemlje». Praporščak je zbesnel: »Ah, tako,» pravi, »vi hudič! Zadnjič vam to govorim... Ne, in ne, vaša sveta dolžnost je, braniti svobodo do zadnje kaplje krvi». Zaloputnil je vrata in je šel. Našo divizijo so takoj poslali daleč v zaledje in so nam pričeli nrigovarjati, naj se prosimo na fronto. Kaj smo hoteli odgovoriti? Še puške so nam odvzeli. Ostala nam je zopet samo smrt v vojski.

— Jaz bi rajše utekel —, je rekel nekdo pod vozom.

— Ti si mi ptič. Ali poznaš geografijo? Še to vam povem. Prišli so k nam gospodje v civilu in so nam prigovarjali. Bili so še slabši od vojnih oblasti. Pri moji veri! Besedili so bedarije. Kazali so nam z roko vinograd in pravili: »Ne pozabite, da je rodila ta zemlja Dantona in Kamila Damoulina». — Nam je vseeno, koga je rodila. Mi smo hoteli izvedeti resnico, kdo je zdaj go-

spodar na ruski zemlji? Novembra meseca so nas tebi nič meni nič ogradili z bodečo žico in postavili strojnice. Hrano so skrčili na polovico. Če so šle ženske mimo, so kar grozile s pestmi. Seveda smo se uprli. Prišle so oklopnice, strojnice so se obrnile na nas, Kolovodje so potem ustrelili; privezali so jih na drog, kakor je ondi že navada. Živeli, ruski junaki!

Kmetje so molčali. Kljunač je priletel bližje in je škripal nekje blizu voza. Na kraju stepe — na neki točki se je zjasnilo — tam se je morala kmalu prikazati luna.

— Sedeli smo za žično ograjo kakor vjetniki, skoro leto dni, — je povzel zopet pripovedovalec. — Francozom je zelo manjkalo delavcev. Videli smo, da so njih ženske nehale stiskati pesti; nodile so mimo taborišča in nas ogledovale. Seveda, naši fantje so močni zdravi. Kaj bi sedeli brez dela? Zgodil se je marsikak greh. Zenske so pač povsod ženske.

— Tako je.

— Molči no.

— Zenske, vdove, — po naše bi se reklo: kmetice, ondukaj pa so vse po mestno opravljene, s klobuki, — so tedaj jele jemati naše na delo. Od kraja so zbirale bolj čedne fante, ki so jim bili všeč.

— Da se ne pokvari kri.

— Tako je, seveda. Posebno jim niso bili všeč naši ruski nosovi. Vrag si ga vedi, kako je to: fant tako postaven, namesto nosa pa ima kako hruško ali gumb, same nozdrvi in nič več. Mi smo to opazili; pričeli smo bolj paziti na nosove. Nekaterim fantom smo jih na moč nategovali, a ni nič pomagalo. Pri de ženska, gleda tak nos in nima zapupanja v človeka. Mi vodimo fanta sem in tja in razlagamo: glej ga, kakšen hrust je, koso lahko vihti noč in dan, vedno je vesel, preveč ne je, če pa si v skrbeh glede drugih reči, se nikar ne boj: na vasi je bil znan ženskar. Zenska bi ga rada vzela, ali nos ji je na poti. Pozneje, ko je bilo malo izbire, so se morale zadovoljiti z vsakim. Na ta način je postal marsikateri fant iz hlapca kmet. Poročili so se z vdovami in so jeli gospodariti. Zenske pa so pozabile, kako so bile brez otrok. Vsako leto so kaj povile, Francozi so se zelo čudili.

— Jaz sem dobil pravo večjo, začetno žensko štiridesetih let. Mož je padel v vojni. Krmila me je s samo

solato. Ves dan je kričala na me, kakor na vola. Ves dan sem delal, zvečer pa sem bil truden. Ona se je napila zvečer čemine in se je odpravila spat, ne da bi se bila sezula. Poslal sem jo k vragu; vrnil sem se v taborišče, in ker sem bil lepega vedenja, so mi dovolili, da grem delat, kamor se mi zljubi. Rekli so mi, da bi bilo dobro v Marseille. Ondi sem srečal Alekseja Kostolobova in Ivana Rindina. Leta je bil tudi utekel ženi. Pričel smo delati v pristanišču. Nosili smo blago na parobrod in kmalu zaslužili 4200 frankov. Delal sem kakor vol. Ivan Rindin pravi: »Fantje, ne bomo vedno vlačili za bojev, poiščemo si boljšega dela.« Slekli smo vojaško obleko, si kupili meščanske suknje, srajce, ovratnice, klobuke. To je nas stal skoraj tisoč frankov. Zato pa ni nas nihče več suval s komolcem na ulici. Če smo prišli v kavarno, smo rekli: »Garson ven bljan! Takoj je priteklo natakar: »Keskévulé?« To pomeni: česa želite? Prinesse nam vina. Mi smo se tudi potrudili; še drug za drugim smo govorili samo francoski.

Pod vozom se je nekdo zarežal. Potem ga je nekdo v temi oplazil po glavi. Pripovedovalec je nadaljeval:

— Odšli smo po železnici v Toulouso. Prestopili smo na ozkotirno progo; na neki postaji izstopimo in gremo peš v malo mesto, v hribe. Gremo po poti, v senci po drevoredu. Okoli so vrtovi, vinogradi. Zemlja je obdelana, da se človek ne more načuditi. Hišice so gosposke. Vsa dežela je en sam vrt. Življenje je ondi tiho in bogato; povsod so sam starejši ljudje. Mladih je bilo malo.

— Ali so jih pobili v vojni?

— Te so pobili, oni pa so odšli v mesta. Francozi sploh ne ljubijo preveč kmečkega dela; pretežno je.

— Posedli smo v jarek ob cesti. Rindin nam je pripovedoval o svojih zasnovah. Vse smo dobro pretuhtali. Proti večeru smo prišli v mesto. Lepo mesto je: reka, vrtovi, zidane hišice, zelene oknice. Poleg vsake hiše je globnjak. Ulice so snažne. Vse je tiho, dolgočasno. Nas je to na moč veselilo. Šli smo v gostilno in naročili večerjo: kuhanega kunca s smetano, žabe...

— Tifu! Kako laže...

— Ali si jedel žabe? Kar molči, če nisi. Imate polna močvirja žab, a ne veste, da je to najboljša jed. Eh, nič kulture nimate. Gostilničar prinese

večerjo in se čudi, da smo toliko naročili. Vpraša nas: odkod in zakaj? Mi pravimo: Prišli smo pogledat, če nam bo tu ugajalo, bomo nekaj pričeli. Po vsem mestu se je takoj raznesla govorica: iz Marseille so prišli inozemski pustolovci. Zjutraj smo se zbudili in smo zopet naročili vroč zajtrk: kaspuna in polže s česnom. Potem smo šli na sprhod. Rindin je imel palčico: vsi smo kadili cigarete. Dopoldne smo obhodili trikrat vse mesto. Vsi so nas gledali z oken. Ob reki blizu trga nam je pokazal Rindin neko skladišče, staro, zidano, močno: Fantje, je dejal, tukaj je naša sreča. — Vzeli smo to skladišče v najem na leto dni. Dobili smo ga prav poceni. V mestu so nam takoj ponudili blago na up: videli so, da so prišli solidni pustolovci. Vzeli smo na up les, deske, rdeče blago, vsak papir, barve, žarnice. Mesto se je razvnelo, pričele so se kupčije. Pričeli smo takoj s popravili: zakrpali smo streho, omet, poslikali stene, vse smo ovili z rdečim blagom in naredili klopi. Aleksej Kostolobov je bil doma kovač in je naslikal ob vhodu strašne divjake, kavkaške morilce z ovčimi kučmami, krivogledne laškirje, boljševice z noži in rdečimi bradami. Zraven se je lila kri, topovi so streljali, letala metala bombe. Še bolj pestrol mu je velel Rindin, — te slike so naša sreča! In res je: Vse je prišlo gledat slike, vedno je bilo polno ljudi. Rindin je vzel 2.000 frankov, napisal nam je potrdilo in je odšel v Pariz. Kmalu je nam brzojavil: »Vse srečno, naredite napis.« Midva sva medtem pospravila smeti, pometla, posula s peskom in sva pričela pisati izvesek. Teden pozneje je prišel Rindin z dvema zabojema: »No fantje, jutri bo otvoritev«. Po noči smo obesili napis. Zgodaj je odprlo vse mesto usta: »Versailles«. Novost! Prvič v našem mestu. Pariški kinematograf. Veselo in koristno razvedrilo za ljudi obeh spolov. Spored otvoritvene predstave:

1. Grozna drama iz življenja pariških razbojnikov.
2. Smešni doživljaji doktorja Pofelina.
3. V odmoru nastopi ruski orjak Aleksej Kostolobov, ki razbija na glavi deske in druge predmete.

Prvi večer smo zaslužili 300 frankov. Imeli smo tri predstave, pa bi lahko bila še četrta, a Kostolobov ni več hotel lomiti desk; bolela ga je glava. Ljudje so bili zadovoljni z našim ki-

nom, pri njih ni bil namreč nikoli noben kinematograf. Vsi podjetniki so se bali, da bi premalo zaslužili v tem gnezdu. Mi pa smo dobro zaslužili. Rindin je prinesel še več slik; prirajali so k nam tudi kmetje iz okolice. Posebno so se čudili Kostolobovu. »O, la-la, to je monstra.« On je res močan dedec: vzame tri centimetrsko desko pa ž njo udari po glavi, ženske kar skočijo in mu otipavajo glavo. Denarja smo imeli kakor pečka. V hotelu so nas vsi spoštovali. Če smo šli na sprehod, smo držali klobuke kar v roki, da vse pozdravimo. Zelo smo se debelili; pričel se je dolgčas. Uganjali smo razne bedarije. Pili smo sam benediktinec. Takrat pa je napočila zima, tema, dež. Če se je Kostolobov napil, je vedno jokal: »Ne bom več videl tihega Dona. Rajši bi bil ostal v stepi, magari kot revež brez konja. Saj bi bilo boljše, kakor uganjati te burke. Saj nisem cigan.« Tako smo sedeli trije kmetje zvečer v hotelu, pili benediktinec, zunaj pa je tulil veter in klical v stepto.

— Dolgčas je brez stepe.

— Brez svojega gnezda.

— Saj pravim, je nadaljeval pripovedovalec, če bi bili imeli kulturo, bi utegnili nabrati dosti denarja. Šli bi v Pariz, si nakupili delnice in peljali lepe gospodične v razkošne restavracije. Skratka: lahko bi se zabavali. Mi pa smo vedno govorili samo o domu; kako je in kaj, ali še naši živijo ali ne? Bogve, ali je Rusija sploh še na svetu?

— Beži no! je rekel nekdo pod vozom.

— Tebi se čudno zdi! Rindin nam je prinesel iz Pariza časnike, ondi je stalo črno na belem: »Rusije ni več, samo grobovi so ostali, vsi so šli bogve kam.« Dosti likerja smo izpili požimi, ko smo bili obupani. Nikogar nismo imeli, da bi se pomenili, se sprli z njim in razgrajali. No, nekoč v pustu je prišel Rindin iz Pariza. Končali smo predstavo, ugasnili elektriko. Rindin naju popelje k reki:

— No, fanta, pravi, ali hočeta domov? »Kako? S kom?« »General Denikin nabira prostovoljce, dá uniformo, denar na pot in plača vožnjo.« Jaz in Kostolobov sva takoj sklenila: »Pojdiva.« Rindin nama je odštél denar — najin del in naju priganjal. Najel je mesto Kostolobova potepuha za 5 frankov dnevno, da bo požiral nože in kazal »človeka-kačo«. Midva sva mislila samo

eno: »Domov! Domov!« In pomislite! Ko so Francozi izvedeli, da jaz in Kostolobov odhajava na vojno, so se prišli posloviti. Župan je prišel v naš hotel in se prepal s trobojnico, kakor se spodobj uradni osebi. Ž njim so prišli ugodni meščani. Poklicali so naju. Župan mi je dal papir s pečatom in dejal: »Mesto se vam uradno zahvaljuje za delovanje in ustanovitvev kina Versaillesa.« Seveda smo potem pili ž njimi.

— No, ali sta prišla na fronto?

Mesec dni pozneje so nas izkrcali v Novorosijsku. Kaj je bilo, ko smo zagledali rusko obalo... Človek bi kar pogнал puško v morje! Bilo nas je okrog 200 prostovoljcev. Sklenili smo, da se bomo najprej prepričali in da ne bomo streljali kar na slepo.

— Na svoje ljudi že ne gre streljati.

— Seveda. Saj smo razumeli. Nismo neumni. Pa so nas izkrcali. Parada. General nam je rekel: »Zdravo, junaki, branili bomo edinstveno, veliko Rusijo do zadnje kaplje krvi.« No — mislimo —, že sedem let nam pravijo o junakih. Prišla sva pozneje s Kostolobovim v sprednjo stražo. Bilo nas je 20 mož. Krenili smo v hrib, pa v gozd, ondi smo pokončali častnika. Bil je še mlad, naj mu sveti večna luč. Nato smo šli med zeleni kader. Počakali smo nekaj dni in se vrnili domov.

— Pa ste prišli v rdečo vojsko?

— Seveda.

— Pa ste šli nad Poljake, v Varšavo.

— Tudi. Pa kaj zato. Jaz pravim, da sem videl dosti slabega, a zaman vse to ni bilo. Zdaj vem, da ne moremo brez kulture nikamor; ugonobili nas bodo. Zato tudi ne maram, da se režite tam pod vozom. Lahko se muzaš, če vidiš kaj smešnega, bedastega. Če pa ti pripovedujem o krivici, o trpljenju, daj zamisli se, kakšen človek si.

Nad stepto se je prikazala luna, trava je postala srebrna. Blizu je zabliskalo kakor kovina razorano polje. Prikazala se je v mesečini bela cesta. Po nji je jezdil nek človek. Dolga senca je ostajala za jezdecem. Jezdil je korakoma, brez sedla; peljal je vrečo kruha. Ovim, ki so ležali na tleh, se je zdel velikan. Zadaž za njegovim hrbtom se vzhajala rumenkasta lunina krogla. Neki glas je rekel potihoma:

— Glej ga, vraga! Kakšen hrust je.

Druži se je oglasil:

— Ni čuda, da je lahko tri deske na glavi. Še os bi bil lahko prelomil.

Pripovedovalec je poklical jezdeca:

— Aljoša, kje pa imaš sliko? Ali ni bila v torbi na vozu?

— Kaj? — je vprašal konjenik z basom: Stoj mrha. Kaj?

— Fotografija... Saj sva se slikala pred hišo. Na desno smo dali živino: vole in prašiče, na levo stoji motorni plug, midva pa sediva s knjigami. Poslala sva sliko za spomin županu na Francosko.

Pierre Magard (Páriz)

Med afriškimi hijenami Marogasta hijena — strah pustinj

Pisec tega članka vodi čitatelja v afriške pustinje in ga seznanja z življenjem marogastih hijen. Naš pariški sotrudnik je vse, kar opisuje, doživel na lastnih lovih po Afriki. Prevod je prirejen po francoskem rokopisu, ki je bil spisan za »Življenje in svete«.

Hijena je četveronožec, ki ga srečujemo po vsej Afriki in deloma v Aziji. Te živali poznamo več pvrst; doživljaj, ki ga hočem tukaj pripovedovati, pa se nanaša na marogasto hijeno, ki je največja med vsemi in ki živi v vročem pasu afriške celine.

Bil sem v Bufalabeškem gorovju v Francoskem Sudanu, kjer sem hotel proučevati življenje dveh zanimivih glodavcev, ki naseljujeta divje razdrapano pečevje tega ozemlja. Toda navzlic vsem naporom se mi ni posrečilo, da bi ujel kakšne žive eksemplarje obeh živali.

Nekega dne sem se vzpenjal proti vrhu visoke gore. Na pol poti sem dospel do majhne, skalovite ravnice, ki je merila nekaj sto kvadratnih metrov. Skupina lepih dreves v njeni sredini je vzbudila mojo pozornost in sem se odločil za kratek odpočitek pod njihovim gostim listovjem.

Stopim v tisto stran, tedaj pa me hipoma ustavi približno petdesetorica človeških lobanj in nekaj drugih mrtvaških kosti. Razen tega in nešteti sledov marogastih hijen nič drugega.

Vedel sem dobro, da te živali najbolj čislajo razpadajoča trupla — pa čemu toliko lobanj, na katerih so viseli v mnogih primerih še kosi presnega mesa? Skrivnost! Uganka, ki bi je najbrže nihče ne raziasnil, da nisem srečal drugega dne starega lovca domačina. Mamaduja Taraoreja, ki sem ga poznal že dolgo časa. Izrazil sem mu svoje za-

čudenje, da je bilo na tistem mestu toliko lobanj in nesorazmerno manj drugega okostja. Pa jih hijene vendar niso znosile zato na kup, da bi ž njimi balincale!?

Stari Mamadu se je nasmehnil:

— Ti tega ne veš. Nihče ne ve. Samo stari Mamadu, ki je prebil svoje življenje med gorskimi skalovjem. Vidiš, vse te glave so namenjene za prehrano starega vodje hijen. Te so njegovi vojaki, ki morajo izbirati vsak dan to jedilo zanj. —

— Vojaki, ki mu nabirajo hrano? Pa čemu baš glave? —

— Evo: vsaka tropa hijen ima svojega vodjo, in sicer starega samca, ki ne zapusti od dne svoje izvolitve nikoli več kraja, kjer tropa zboruje. On narekuje vsak dan delo, on deli ukaze vsakemu izmed svojih podanikov. — In ti ga, nemara iz same poslušnosti, hraniš z najboljšimi grizljaji. —

— Zares? —

— Prav zares! —

— Hvala, Mamadu. Zdaj grem, da najdem rešitev uganke.

Naslednjega jutra sem se odločil po majhnem zaitrku, da končam svojo pot na goro, preden bi začel študirati življenje hijen. Dve uri pozneje sem bil na vrhu valovite, klečaste ravnine, na kateri sta rasla divja trta in figovec z grenkimi sadeži. Od tam sem obvladoval dolino Parpare, na severovzhodu sem opazil skalovite bregove Senegala in vse tri gromade Kaya. V tem jasnem jutru se mi je nudil mogočen prizor.

Hoja po tej visoki planoti je bila skoraj nemogoča in v nekem trenutku me je obšla misel, da bi se vrnil do tistega mesta, kjer so zborovale hijene. Vendar me je slikovitost mojega izleta zavedla, da sem sledil gorskemu grebenu, ki vodi od jugozapada proti severovzhodu. Čakali sta me dve presenečenji.

Gora je bila posejana z dolgimi razpokami, ki jili je zakrivala bujna rast divje trte. Ko sem nekaj kratki srečno prešel te naravne pasti, sem začel nanje manj paziti in zdajci sem zdrknil v eno med njimi kakor v cev srednjeveškega kamina. To je trajalo majhen čas, morda deset ali petnajst sekund silnega živčnega napada, medtem ko se je moj padec polagoma zaustavljaj v razdrapanih tleh. Kam sem došel? Zeleni zastor, skozi katerega sem bil zdrknil v ta prepad, se je zaprl nad mano in znašel sem se v temi. Močan duh po divjačini in gnitju mi je stisnil grlo.

Kako naj pridem iz tega pekla?

K sreči je ostala moja puška med padcem nepoškodovana in tudi moj veliki prižigalnik na bencin, ki gori petdeset ali šestdeset minut nepretrgoma, je bil še v moji posesti. K sreči, kajti brez luči ne vem, kako bi mogel iziti iz tega blodišča z neštetiimi in ozkimi hodniki.

Prižgal sem luč in se ogledal. Bil sem v kamninu s poldrugim metrom širine in s petimi ali šestimi metri dolžine. Nobe-nega drugega izhoda razen tistega, skozi katerega sem bil prišel. Tako se mi je zdelo vsaj na prvi pogled. Odločil sem se, da preplezam te sklizke stene. A vse zaman, po celournem naporu sem moral sestti na vlažna tla in sem pričel premišljevatii o svojem žalostnem položaju.

Tako sem presedel nekaj ur, ne da bi našel rešitve iz te ječe. Mahoma me je stisnil močnejši puh ogljikovih plinov, ki so se dvigali od tal.

To mi je dalo misliti. Odkod prihaja ta ostri duh, če ni nobene druge odprtine razen odprtine nad mano? Znova sem prižgal luč in moji pogledi so odkrili tokrat na dnu špranjo, skozi katero bi utegnil priti morda zopet med žive ljudi.

Špranja je bila ozka in plaziti sem se moral po trebuhu, preden sem došel kakor kakšna kača iz tega zadušljivega predora do prostornejše luknje, v katero je vodilo pet hodnikov. Katerega naj izberem, da ubežim? Po daljšem pre-mišljevanju sem se odločil za onega, ki je moral voditi proti severu. Sel sem in kmalu sem se znašel v široki, okrogli grobnici, na čijih tleh sem odkril nekaj človeških ostankov. Zrak je bil še manj pripraven za dihanje nego kje drugje, tako da sem čutil, kako zgubivam za-vest.

Ne da bi računal, samo da pridem čim prej iz teh krajev, sem vstopil v enega

izmed tamošnjih hodnikov, opirajoč se z roko na steno. Že sem bil napravil kakšnih dvajset metrov poti, ko me ustavi zamočklo renčanje in me prebudi iz mrtvila, ki sem mu bil zapadel.

Pripravil sem puško in stopil naprej. Nisem napravil dosti korakov, ko mi pritečeta za nekim ovinkom naproti dve veliki hijeni s povešeno čeljustjo. Treba je bilo streljati čim hitreje. V levo roko sem vzel luč, z desno sem nameril puško in sprožil na najbližjo izmed obeh živali. Pok je imel ta nepričakovani uspeh, da je ugasnil luč in napolnil podzemlje z dimom, kar je napravilo ozračje še bolj zadušljivo, dočim rjojenje ni prenehalo. Ko sem spet prižgal malo svetiljko, sem opazil ob slabotnem svitu eno izmed obeh zveri na tleh. Tedaj sem se odpravil v smer, odkoder sem slišal rjojenje druge živali, ki je po vsem videzu bežala pred menoj.

Ko sem došel do drugega ovinka, kjer sem slišal renčanje čisto blizu, sem se znašel ob ogromnem kupu suhe trave, ki se je pregibal, kakor da bi bil v njem trop podgan. Razmaknil sem ga s puškino cevjo in sem bil zelo prese-nečen, ko sem opazil, da stojim ob gnezdu marogastih hijen. Pobral sem mladiče drugega za drugim in jih zave-zal v svojo lovsko torbo, odkoder so se zaman trudili, da bi ušli.

Samec, ki je bežal pred menoj, je rjo-vel še vedno. Ali me bo napadel, ker sem mu odvzel mladiče? Nadaljeval sem pot zelo počasi, s prstom na pete-linu. Toda zver, prestrašena zaradi smrti samice ali zaradi kakšnega dru-gega vzroka, ni sprejela boja in ne da bi jo spet videl, sem po polurnem, zelo mučnem korakanju došel do mesta, kjer sem opazil slaboten odsev dnevne svetlobe. Tok svežega zraka mi je na-polnil napol otrovana pljuča. Ko sem stopil na prsto, sem zavil proti svo-jemu taborišču, kjer sem pripravil gnezdo za svoj plen.

Medtem je padla noč in moral sem na drugi dan preložiti svoja raziskova-nja glede življenja hijen. Tako sem po-večerjal in se vlegel k zaslužnemu počitku. Tedaj pa me je zmotilo srdito la-janje cele trope opic pasjeglavk. Laja-nje je prihajalo z vrha visoke skale, ki je imela podobo kosa mila in ki jo je ločila od gorske verige pet do šest me-trov široka in strma razpoka. Preko te razpoke je hotel trop do svojega preno-čišča na skali.

Od mesta, kjer sem stal, sem ga videl, kako je sedel ves okoli te naravne trdnjave in vzkričal s togotnimi kriki. Kaj je povzročilo jezo teh živali? Še enkrat sem ostavil svoje ležišče in

Pot na vrh gore je bila s te strani silno težka in za tri sto ali štiri sto metrov razdalje, ki me je ločila od ravnice, na kateri se je nahajal trop, sem porabil več nego uro plezanja. Končno sem pri-

MAROGASTA HIJENA

PROGASTA HIJENA

sem se odpravil proti vrhu gore, ki jo je osvetljeval vzhajajoči mesec. Njegova svetloba je spreminjala gladko skalovje v klade večnega ledu.

spel na rob prepada, ki je ločil ta naravni stolp od ostale gore, in sem začel od blizu opazovati bevskaajočo čredo, ki je zabevskala še bolj, čim me je ugle-

dala, tako rekoč nekaj korakov od svojih vhodnih vrat. Bilo je nekaj stotin pasjeglavk, velikih samcev, ki so odpirali svoje strašne čeljusti, številnih mater, ki so nosile svoj zarod na hrbtu ali na trebuhu. Vsa ta svojat je hrumela z oglušljivimi, hripavimi krikii, podobnimi nekoliko pantrskimi krikom.

Zaželel sem si, da bi jih mogel opazovati ob belem dnevu, in tako sem se skrtil za neko bližnjo grapo, kamor je bil veter nanesel kup suhega listja, ki mi je služilo za posteljo. Žal pa je bila moja zvijača zastoj in ko sem se zjutraj zbudil, je stalo sonce že visoko, ves trop pa je bil izginil brez sledu. Tako sem se napotil nižje doli do kraja, kjer sem bil odkril toliko mrtvaških ostankov. Upal sem, da mi bo sedaj sreča bolj mila.

Preden bi nadaljeval s svojim raziskovanjem, pa sem se vrnil do svojega malega taborišča, da bi kaj zavžil in da bi pogledal, kaj je z mojim plenom prejšnjega dne. Tam je postalo moje razočaranje še večje. Gnezdo, v katerem sem bil ostavil svoje štiri mlade hijene, je bilo prazno, številni sledovi v pesku pa so mi dokazovali, da ga je obiskal ponoči trop marogastih hijen, ki je brez dvoma osvobodil moje male jetnike.

Navzlic razočaranju nisem pozabil na svoj namen in sem se napotil proti ravnici s človeškimi ostanki. Sledovi,

ki sem jih opazil: ko sem bil šel prvič mimo, so bili sedaj pomnoženi s svežimi sledovi. Bilo jih je devet, devet marogastih hijen je torej v prejšnji noči obiskalo ta kraj. Po natančnejši preiskavi sem dognal da se je samo osem živali vrnilo v dolino, deveta, ki je morala biti zelo velika, po vsem videzu ni ostavila teh krajev. Jutri bom torej dognal, če je resnično, kar mi je bil povedal Mamadu?

Se pred solničnim vzhodom sem se napotil ponovno do mesta, kjer bi morale imeti velike hijene vsako noč svoj vojni posvet. Zopet sem izsledil istotakšne sledove kakor prejšnji dan, toda po zelo natančnem preiskovanju sem razložil, da so vodili sledovi odhajanja v čisto druge smeri nego v prejšnji noči in tudi starega vodje, sodeč po njegovih sledovih, ni bilo več tu.

Naslednje dni sem prepotoval goro v drugi smeri z istim uspehom kakor prejšnje dni. Dognal sem to, da je velika hijena v Afriki zver, ki živi v družni organizaciji. Pozneje sem odkril še to, da prebije čez dan vsak trop v isti podzemeljski tami, toda vsaka žival ima svoje posebno ležišče. Samica skoti vsako leto dva, štiri in včasih tudi šest mladičev. Redkokdaj boš naletel na gnezdo, v katerem bi bil en mladič, trije ali pet. Naj dodam še to, da je marogasta hijena po telesni moči včasih enaka levu.

Dolžnosti kulturnih ljudi

Iz nedavno objavljenih pism ruskega pisatelja P. Čehova objavljamo zanimiv odlomek pisma, ki ga je pisal Čehov svojemu bratraličkarju Nikolaju.

Kulturni ljudje morajo po mojem mnenju izpolniti naslednje pogoje:

1. Spoštovati človekovo osebnost. Zato so vsekdar prijazni, pozorni, vljudni in voljni odnehati, če spoznajo, da imajo tudi drugi prav. Ne vpijejo zaradi tega, ker so založili kako kladivce ali izgubili brisačo. Če pri kom stanujejo, ne vidijo v tem predprave in ne poreko pri odhodu: »Z vami ne more nihče živeti!« Odnuščajo hrup v hiši in mraz, slabo kosilo, dovtype in prisotnost tuincev.

2. Nimajo sočutja samo z berači in mačkami. Boli jih tudi, česar njihovo

oko ne vidi . . . Če treba, nategnejo delo pozno v noč, da bi pomagali prijatelju, ki podpira svoje brate v šolah ali ki bi rad kupil svoji materi obleko.

3. Spoštujejo tujo lastnino in že zaradi tega plačujejo dolgove.

4. Kulturni ljudje so iskreni in se varujejo laži kakor ognja. Ne lažejo niti v neznatnih rečeh. Laž je žalitev človeka, s katerim kdo govori; ž njo ga v lastnih očeh ponižuje. Kulturni ljudje ne poznajo napuha in ne igrajo vlog; taki, kakor so doma, so tudi na ulici. Ne besedujejo brez potrebe in ne nadlegujejo svojih tovarišev z govoričenjem o lastnih zadevah, ki druge ne zanimajo. Iz spoštovanja do drugih sploh boli molče nego govoré.

5. Kulturni ljudje tudi ne omalovazujejo sebe tako, da bi vzbujali sočutje.

Ne zahtevajo od prijateljskih src, da naj zaradi njih vzdihujejo in jih pomilujejo. Ne govore: »Nihče me ne razume«, ali »Postal sem vsakdanji človek«, zakaj vse to je besedovanje zaradi vnanjega efekta, ki pa je kaj poceni; to je namreč sila vulgarno, staro, nena ravno . . .

6. Kulturni ljudje niso nikdar površni in tudi ne ošabni . . . Če zaslužijo kak novčič več, ne vihajo nosu; nič se ne bahajo, če jim je dovoljen vstop tja, kamor je drugim zabranjen . . . Ljudje, ki so zares nadarjeni, nikdar ne silijo v ospredje in ne delajo zase reklame.

7. Če imajo talent, ga spoštujejo. Njemu žrtvujejo počitek, žene, vino, vse . . . Vrhu tega so zelo izbirični.

8. Kulturni ljudje se trudijo, da razvijajo v sebi čut za lepoto. Zato se ne vležejo oblečeni, ne morejo trpeti razpok v zidu in mrčesa, niti dihati nečist zrak, hoditi po opljuvanem podu ali kuhati hrano na petroleju. Trudijo se,

da tudi v spolnem pogledu žive vzdržno in da po možnosti požlahtnijo svoj nagon. V ženi ne iščejo prilježnice, ne čislajo fiste bistroumnosti, ki se očituje v izmišljanju vedno novih laži. Zahtevajo, zlasti če so umetniškega duha, od žene svežost, eleganco, človečnost in materinske sposobnosti . . . Kulturni ljudje ne pijejo alkohola ob vsakem času ponoči, ne vtikajo nosa v omare in ne brskajo ondi, ker niso prešiči in vedo, da to niso. Pijejo samo zdaj pa zdaj, zakaj smoter kulturnega človeka je: Mens sana in corpore sano! (Zdrav duh v zdravem telesu.)

In tako dalje. Taki so torej kulturni ljudje. Če hočeš biti kulturen, ne zadostruje, ako si prebral »Pikvikovce« ali kak monolog iz »Fausta«.

Potrebno je predvsem nepretrgano delo: treba je, da noč in dan čitaš in se učiš. Volje je treba. Vsak trenutek je dragocen . . .

Kurt Korrinth

Poslednji pozdrav

Od Velike noči leta 1913. do 30. junija 1914 sem stanoval v nekem bonnskem penzionatu z mladim Hamburžanom Hugonom v Poellnitzem. Moj tovariš je študiral pravo jaz pa modroslovje in književnost. Postala sva svesta prijatelja; boljšega od njega sploh v življenju nisem imel. Preživela sva v bratski slogi lepe in brezskrbne dni. Julija leta 1914. sem dovršil študije; 30. julija, dva dni pred izbruhom vojne, sva odpotovala vsak v svoj rojstni kraj — on v Hamburg, jaz v Bremen, da urediva najnujnejše zadeve in se javiva kot volajska obveznika. Od tega trenutka se nisva videla nikoli več.

Pri vojakih sva si pridno dopisovala. Hugon je prišel na zapadno fronto, jaz na rusko, februarja leta 1916. pa na francosko v verdunski odsek. Koncem julija leta 1916. sem bil doma na dopustu. Zvedel sem, da biva Poellnitz tik za fronto v mirnem kotičku v Flandriji.

Še preden je potekel moj dopust, sem prejel Hugonovo pismo. Ves vzradoščen mi je sporočil, da je takisto dobil dopust in da se bo čez dva dni peljal mimo Kölna. Povalil me je, da naj pridem tja; tako se bova lahko zopet videla.

Ne spominjam se več, kaj me je zadržalo, da takrat nisem mogel izpolniti nje-

gove želje. Nisva se sestala Teden dni pozneje sem bil zopet na fronti. Vse je frčalo križem kračem — za pisanje ni bilo časa in tudi o Poellnitzu ni bilo več glasu.

Potem sem bil zasut in zastrupljen s plini. Dobil sem povrh tega še živčni napad: vrnil sem se v Nemčijo in prišel v bolnišnico v Münster am Stein.

Tu sem doživel v noči od 17. na 18. septembra to, česar ne pozabim do smrti.

Nemirno sem ležal v mrzličnem polusnu. Tedajci se postavil pred mojo posteljo — Poellnitz. Bulim vanj. Po čelu mu curkoma lije kri. Z eno roko se oprijemlje krvaveče rane na čelu, z drugo mi maha v pozdrav: »Z Bogom, moj dragi!« Te besede so bile tako razločne, da sem lih natanko slišal; o tem ni malo ne dvomim. V nekaj sekundah je Poellnitz izginil. Zakričim, se dvignem s postelje, planem iz sobe in drvim za njim na hodnik — po stopnicah, da poiščem svojega edinega, naivernejšega prijatelja. Spodaj na stopnicah me dohiti moj tovariš iz iste sobe: »Kam pa, za božjo voljo, kaj vam je?«

Polagoma sem prišel k sebi. Stal sem ves zmeden, v žilah mi je plala razgreta kri; opotekaje sem prispel v sobo in se vrigel v posteljo. Tisto noč nisem našel očesa.

Drugo jutro sem napisal Poellnitzu obupno pismo:

»Tako - le sem sanjal. Kaj se je zgodilo? Sigurno kaj strašnega! Ali te bo moje pismo sploh še našlo živega?«

Slutil sem skoraj sigurno, da sem zaman pisal to pismo. Poellnitz je mrtev. Venomer sem se prepričeval, da je še vedno na varnem v Flandriji. Še tako pametni razlogi mi niso mogli vzeti občutka strahote. Tisto dopoldne sem bil ves zmeden. Okoli poldneva so dekli pisma; med njimi je bilo tudi Poellnitzovo — devet dni staro, odposlano najprej na moj naslov v domovini.

»Zakaj mi nič ne pišeš? Kje si vendar? Škoda, da se zadnjič nisva videla! Zdaj sedim na solncu, v središču ofenzive, v najhujšem bobnajočem ognju; po povratku z

dopusta so me takoj prestavili semkaj. Ni hče ne ve, ali se bova sploh še kdaj videla. Se li dobro počutiš?«

Pred desetimi dnevi je bil še živ — danes je mrtev — pismo mi je najsigurnejše potrdilo moj sen.

Štirinajst dni je minulo v strahu in uganjanju.

Nekega večera sem se po kratkem izprehodu ves izmučen in zbit vrnil domov. Na mizi je ležalo pismo. Potipljem ga — tu bo odločitev — ves se tresem. Prižgem luč — spoznam svojo lastno pisavo — moje pismo Poellnitzu, na pismu križ — za križem besede: »za domovino«.

Pisal sem stotniji. Odgovorili so mi: Poročnik v. Poellnitz je padel v jutro 18. septembra v artiljerijskem napadu.

Neznana Španija

»Druga Rusija« onstran Pirenejev

V založbi G. Müllerja v Monakovem je izšla nedavno zanimiva študija Hansa Wantocha o Španiji in Špancih: »Spanien, das Land ohne Renaissance.« Tu so očitane tako značilne lastnosti Špancev, da bo vsakdo z velikim zanimanjem bral kratek izvleček, ki smo ga priredili iz Wantochove študije za »Življenje in svet«. Pri nas ni še nihče opisal s kulturnega vidika te dežele, ki sta jo duševno opustošila dva močna nasilnika: pretirana duhovniška oblast in Habsburgovci.

Tuja dežela

Če pride tujec na Špansko, bo takoj občutil, da je prišel v tuj svet. Nasejlenci, ki prežive v tej deželi dvajset, trideset let, se ne morejo udomačiti in ostanejo — najsi sicer še tolikanj simpatizirajo s Španci — tujci.

Velike razlike so med svetom to in onstran Pirenejev. Trdi se, da je Rusija zagonetna dežela. Še bolj čudna je Španska, ki je v bistvu čisto svojevrsten svet.

Poglavitna razlika med našim človekom in Špancem leži v nravi. Evropo vnema danes nov evangelij — evangelij dela. Po delu cenimo človeka, zaradi dela napenjamo svojo voljo, z delom

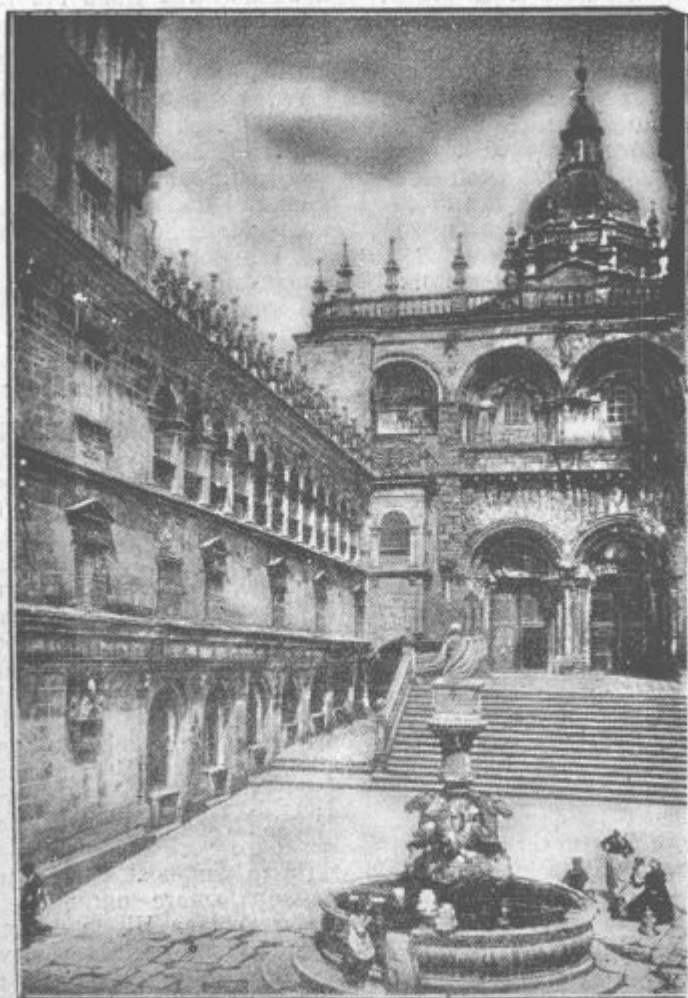
skušamo preobraziti svet. Špancu je vse to dokaj tuje. Evangelij dela se ga skoraj ni dotaknil. Redkokdaj ga razvnamajo praktične zadeve — uprav strastno pa se ogreva za vse kar presega človeški

PRIMO DE RIVERA,
diktator sedanje Španске

razum. Nihče ni tako vnet za ideje, bodisi verske bodisi politične. Španec je v bistvu sanjač, ki mu ni mar za ta svet. Venomer se bavi s svojim notranjim bistvom. V njegovih očeh niso niti bikoborbe navaden krvav cirkus, marveč izraz starih idej o hrabrosti, vite-

kajpa, z vnanjimi sredstvi; ves pa je podrejen njeni skrivnostni podobi »mistični Cerkvi«. Španija je imela samo enega naprednega vladarja Karla III. (1759—1788). Ko je le-ta izgnal jezuite, so se ljudje sicer protivili, vendar pa je prava pobuna nastala šele takrat, ko

ZNAČILEN TRG V SPANSKEM MESTU
(Santiago de Compostela)

štvu, časti in sreči. Vse pa je le begotna senca in videz. Sen.

Narod s tako neznatnim čutom za praktično življenje vladajo tujci in mu dajejo svojo omiko. Najprej afriški Mavri (711—1492), nato po kratkotrajni narodni vladi Habsburgovci in še danes Bourboni. Dejanski vladar Špancev na je katoliška cerkev. Ne vlada ga,

je upeljal francosko nošo. (Tudi Rusi so se za časa Petra Velikega upirali iz podobnih razlogov. V naših dneh se upirajo modernim preosnovam Turki).

Res je, da se današnja Španija »modernizira«, da imate v Madridu podzemne železnice, velike tovarne v Barceloni, liberalne in komunistične organizacije v glavnih mestih; reš je, da

gospoduje v deželi diktator Primo de Rivera, nacionalen Španec. Ali vse to je Špancem vsiljeno; dogaja se tako rekoč brez njihove volje, ob popolni ravnodušnosti ljudske večine. Španca ves tehničen napredek ne veseli in ne vznema; najrajši je, če lahko pohajkuje brez dela in sanjari o viteških časih. Na Španskem so do neke mere isti pojavi kot pri nas, vendar so isti le na videz; v resnici je vse to dokaj drugačno.

Največji španski mislec našega časa je Miguel de Unamuno, bivši rektor narodnega vseučilišča v Salamanki. Le-ta zametuje evropsko kulturo in pravi na nekem mestu: »Razen večnosti ni ničesar; vse, kar obstoji, se drži samo zaradi volje, da bi ostalo večno, zaradi neumnrljivosti duše... Nesmrtnost duše je edin resničen življenjski problem.«

Tibetanska omika se zdi temu modrecu boljša od evropske. Taka je duša Španije...

V španski nravi je nekaj težkega, tragičnega in počasnega; verjetno je, da so to bolezenske lastnosti. Španci so plod mešanja raznih ras in ves narod je v stanju počasnega izroda (degeneracije).

Iberci

Španci so samo po jeziku Romani (torej sorodni Francozom, Italijanom in dr.); njihova kri pa je afriška, berberska, iberska. Iberske lastnosti so ohranili vse do naših dni. Ta duh je preživel vse zgodovinske meteže: Kelte, Baski, rimsko oblast, germansko osvojitve, pomohamedanjenje in pokatoličenje. Še danes ga čutimo v utripanju španskega srca.

Moderna znanost je dognala, da v mlajši terciarni dobi (sto tisoč let pred nami) ni bilo med Španijo in severozapadno Afriko sedanjega morja. V obeh deželah je bivala tista rasa, ki danes še dokaj čista naseljuje Maroko. Španska politika očituje s svojo rjavkasto barvo afriški izvor; očarljiva lepota španskih žena ima čisto afriško barvitost.

Afriška duševnost preveva tudi špansko socialno in versko življenje. Kakor pri vseh afriških in orientalskih plemenih je tudi pri Špancih vera tako pomešana s politiko, da je ne moreš ločiti: v politiki so verski fanatiki in v veri politični hujskači.

Mavri — španski dobrotniki

Čeprav je Španija strogo katoliško-klerikalna dežela, je vendar nelzpod-

bitna resnica, da je bila gospodarsko-kulturna omika sorazmerno največja za časa mavrske nadvlade. Takrat se je v Španiji toliko storilo za kulturni napredek, da bi imela Španija danes dokaj drugačno podobo, če bi se arabska prosveta še dalje razvijala v tistem tempu, kakor se je razvijala od devetega do konca 12. stoletja. Temeljiti poznavalec Španije Alfred Kuhn pravi: »Ne da se preceniti, koliko so Mavri storili za Špance.« Če je danes Huerta, vrt Valencije, prava žitnica Španije, gre hvala glavnemu kanalu Castellon, ki so ga zgradili pred šest sto leti mavrski inženjerji in delavci. Takisto so Mavri zasadili na Španskem breskve, palme, riž, sladkorni trs, indigo in žafran. O sevilskem Motamidu pripovedujejo, da je dal vse pobočje nekega hriba zasadiť z mandeljki, ki so cveli, kakor da bi padel sneg po hribu. Tako je hotel razveseliti svojo najljubšo ženo, ki je nekoč občutila nepopisno radost, videvši, kako je snežilo na Sierra Nevada.

Mavri so obnovili španske rudnike, upeljali umno živinorejo, ustanovili industrijo, ki so jo imeli na španskih tleh že Rimljani in ki je zaradi krščanske brezbrzičnosti nasproti temu svetu počasi docela izgnila. Gre predvsem za tekstilno, usnjarsko in papirno industrijo. Mavri so nadalje poznali socialno politiko, ki je po svoji moderni obliki prekašala starorimsko. V Andaluziji je odredil Abderrahman II (l. 844.), da se morajo vsi brezposelni ljudje zaposliti pri gradnji koristnih stavb in umetnostnih spomenikov. V ta namen je določil četrtno vseh državnih dohodkov. Divna kordobska mošeja je še danes pričala te modre socialne politike in državne skrbi za umetnost. Budžet je bil za takratne razmere ogromen; pod vlado Abderrahmana III. je dosegel 6 in en četrť milijona zlatih denarjev. Velik del je šel v kulturne namene, za gradnjo cest in kanalov, za osuševanje močvirij, za šole in bolnice. Samo Cordoba je imela pred 600 leti več šol nego jih ima danes — namreč 27. Al Hakam II. (961—976) je osnoval v Cordobi 400.000 zvezkov broječo knjižnico. V mavrski Španiji je umel skoraj vsak človek brati in pisati; spomimo se, da so ob istem času bili v Evropi kralji, ki se kulturno niso povzpeli tako visoko! S čitanjem in pisanjem so se ukvarjali v tistih časih zgolj menihi. Danes, v 20. stoletju, je v katoliški Španiji splošna šolska ob-

veznost samo na papirju. Dežela šteje okrog 50% analfabetov!

Velik je bil napredek v znanosti, zlasti v tako zvanih realnih panogah, ki so v današnji katoliški Španiji najbolj zanemarjene (zdravilstvo, matematika, zvezdoznanstvo, prirodoznanstvo). Ibn Rušd iz Cordobe se šteje pod imenom Averroes med največje učitelje človeštva. Spisal je dragoceno knjigo o zdravilstvu in neko modroslovno delo, ki skuša spraviti Aristotelove* ideje v sklad z monoteizmom.* Arabski jezik je bil v tistih časih hkrati z latinskim znanstven jezik omikanega človeštva.

Sveta inkvizicija uničuje arabsko kulturo

Ko so bili Mavri pregnani iz Španske in je v deželi zavladal nacionarno - katoliški duh, se je zgodilo to-le: Najprej so morali sto tisoči ostalih kulturno naprednih Mavrov siloma prestopiti v krščanstvo. Leta 1480. ustanovljena inkvizicija je kot vrhovna cenzurna oblast vpepelila 400.000 zvezkov cordobske knjižnice. Zaprle so se tudi ondotne univerze. Šole, celo javna kopališča, ki jih je bilo 900 samo v Cordobi. Nad Španijo so zavladali katoliški vladarji; od mavrske kulture so ostali le borni sledovi. Celó poljedelstvo, živinoreja in industrija zaznamujejo v 15. in 16. stoletju globoko nazadovanje. Neka topost se je oprijela španskega življenja; vse je trepetalo od strahu pred inkvizicijo, umetnost je postala neizvirna, dekla vladajočih mogotcev, le dvoje je še mikalo Špance: bikoborbe in sežiganje krivovercev.

Karel V. se ni sramoval nastopati kot toreador v areni. Slikarja Goya in Zuloaga se nista urila samo s čopičem v roki, temveč tudi v borbi z biki. Sežiganja krivovercev so bi'a takrat približno to, kar so danes pri nas ljudske veselice.

Špansko katoličanstvo pa je popričelo in očituje še danes svojevrstne poteze, ki segajo globoko v iberško preteklost, predvsem pa v Jobo mohamedanstva. Izginile so dobre strani arabske kulture, ostal pa je verski fanatizem, nagnjenje k cepljenju in separatizmu ter popolna brezčutnost za razliko med vero in politiko. Španska nprav je tipično klerikal-

na, kar ugotavljamo le kot dejstvo, ne da bi sicer zavzemali kakršnokoli stališče nasproti katoličanstvu.

Najboljši izraz tega duha je inkvizicija. Njen duhovni ustanovitelj je sloveči Torquemada, spovednik potožne Izabele in poznejši prvi veliki inkvizitor. Inkvizicija se je ohranila tja v 19. stoletje; njen zašnji odlok ima datum: »10. februarja 1820.« Najstrašnejša je bila pod Habsburgovci; l. 1609. so n. pr. izgnali iz Španije vse siloma pokrščene Mavre, tako zvane Morisce, baje milijon pridnih, delavnih in inteligentnih ljudi. Vlado Habsburgovcev v Španiji bomo orisali v posebnem članku; v tej zvezi bodi omenjeno, samo to, da so se ti versko - fanatični, a telesno izrojeni vladarji zapisali v zgodovino kot strašotni samosilniki in krvoloki.

Ti despoti so v družbi z inkvizicijsko gosposko smatrali za sunljiv znak že samo poznavanje latinščine, zakaj, kdor je umel latinski, je lahko čital sveto pismo, in kdor ga je čital, mu je že pretla nevarnost, da pride pred inkvizicijo. Samostojno prebiranje svetega pisma je namreč pomenilo, da mož ne zaupa dovolj duhovnikom in cerkvi.

Ali si lahko mislimo večje mračnjaštvo in duševno suženjstvo?

*Jezuitje **

Paleč, strasten in nestrpen duh veje tudi iz nauk Ignacija de Loyole, ustanovitelja Družbe Jezusove (1491 ali 1495—1556). V tem možu se je jasno izrazil temen značaj španske narodne duše. Viteštvo, čast, zaničevanje tega sveta, fanatizem, vse to odseva iz nje. Ignacijevе »Duhovne vaje« je spis, ki očituje tipično arabskega duha. Tudi mistična postava Avilske Svete Terezije od Jezusa (1515—1582) združuje razgreto arabsko domišljijo z duhom katoličanstva. Jezuitje so naslonili svoj življenjski nazor na princip: »Namen posvečuje sredstva.«

Politična in verska praksa Habsburgovcev in cerkovne inkvizicije je sijajno izvajala to geslo. V večjo slavo božjo? Ali je res Učenik ljubezni in raznege zahteval toli strašna krvolltia, ali pa so se mu španski inkvizitorji grdo naricali in spačili njegovo svetlo podobo?

Tu se mora odločiti vsak zase — ali Kristus svobodnega duha, učenik ljubezni in gorke človečnosti, ali pa Kristus Torquemada in Ignacija de Loyole? ...

*) Aristotel je bil grški učenjak in mislec.

* Monoteizem je vera v enega samega osebnega Boga.

Kako drugačnega duha je bil Frančišek Asiški (1182—1226)!

Boj zoper pagane na ameriških tleh

Prelistajmo še eno mračno poglavje španske zgodovine. Važna doba je na počila z odkritjem Amerike. Španci so se takrat že otresli Mavrov in »katoliški režim« je bil v polnem razmahu. Z

Vsekakor je bilo v tem dosti idealizma. Toda v praksi so se vse lepe ideje izpremenile v sramotna dejanja.

Kulturno nazadnjaštvo te dobe očituje že samo dejstvo, da španska osvojevalca Peru-ja Pizarro in Almagro nista mogla podpisati sloveče pogodbe iz l. 1526., ker nista umela pisati. Takih osvojevalcev je bilo vse polno. Kaj ču-

SLIKAR VELASQUEZ,
tip španskega dvorjanika (po njegovi lastni sliki)

nezaslišanim veseljem so se vrgli španski mogotci na nove dežele onstran morja, ki jih je odkril Krištof Kolumb. Značilno je, da so imeli pred očmi dva smotra: dobiti zlata za vzdrževanje nove križarske vojske, ki naj bi osvožila Sveto deželo in pokatoličaniti prebivalstvo novih dežel, da ga rešijo iz »teme in znot«.

da, če so se pod njimi godile strahote, ki v marsičem presegajo preganjanje krivovercev v domovini. Novo osvojene dežele so postale plen strahotnih izkoriščevalcev, ki so se hoteli prikupiti Bogu (?) in Cerkvi z grozotnimi pokolji paganov. Prvi velik raziskovalec Mehike in Peruja William H. Prescott prihaja k temu-le težkemu, a pravičnemu

sklepu: »Kastiljec je storil v imenu krščanske vere več grozot nego so jih kedaj storili nad kristjani pagani ali mohamedanci.«

Sirašna obsodba špansko - katoliške omike!

visokimi socialnimj napravami, n. pr. obvezno delo in ženitev ter v marsičem še danes vzgledno starostno skrbstvo. Takisto so umeli — enako kot preje Mavri na Španskem — umetno namakati zemljo in osuševati močvirja. Ze

IZ OZRAČJA ŠPANSKIH SAMOSTANOV
(Slika Velasqueza, ki so jo šele nedavno odkrili)

Kakor ironija se glasi dejstvo, da so Španci našli onstran morja narodne kulture, ki so bile v marsičem sorodne stari španski kulturi. To velja zlasti o Aztekih, manj o Inkih. Le-ti niso poznali pisave. Živeli so v nekakem primitivnem komunizmu, a so se ponašali z

Inki so torej imeli precejšnjo kulturo. Vse pa so prekosili Azteki. Vsak količnik izobražen prebivalec stare Mehike je umel čitati in pisati. Zelo je slovelo njihovo zdravilstvo; prav posebno večje so pripravljali razna zelišča in celili rane. Njihovi umetnostni izdelki so

vzbujali občudovanje slovečega slikarja A. Dürerja; sam Karel V. ni mogel prikriti svoje sodbe in je rekel, da vse življenje ni videl ničesar, kar bi ga bilo tolikanj vzradostilo kot azketske umetnine.

Kako pa so »kulturni« osvojevalci ravnali s tem narodom? Fanatični škof Zumarraga je dal sežgati vse hijeroglifske rokopise Aztekov; dal je razbiti 20.000 kipov, ki so prikazovali domače bogove; glavno mesto Mehike, ki je štelo 300.000 prebivalcev in je imelo številne templje, vrtove in mostove — druge Benetke — je bilo v avgustu l. 1521. porušeno. Tumpez, glavno mesto severnega Peruja, je bilo 50 let po osvojitvi razvalina; zlate zaklade v templjih so izropali. L. 1525. so dali zavratno umoriti Guatemorina, novega poglavarja Aztekov, prav tako peruanskega kneza Atahualpa. Zdaj se je začelo »v božjem imenu« strahovito preganjanje paganov. Lovili so jih z mesarskimi psi: česar nista pokončala meč in grmada inkvizicije, je poginilo pri suženjskem delu, ki so ga Španci upeljali. Kako »velikopotezni« so bili njihovi pokolji, pričuje dejstvo, da se je število prebivalstva Haitija zmanjšalo v teku enega desetletja od 1 milijona na — 60.000. Dominikanski pater Las Casas, ki se je (zaman?) zavzemal za boljše postopanje z Indijanci, je pisal: »Samo v dvanajstih letih od 1519—153) je bilo v Novi Španiji pokončanih z ognjem in mečem več kot milijon ljudi.« Isti pravčnik je pisal ob drugi priliki, da je kralj dobil iz Zahodne Indije (tako so takrat po Kolumbovi zmoti imenovali Mehiko in Južno Ameriko) za več kot 200 milijonov dukatov zlata, srebra, biserov in draguljev. »Pa vse je izginilo kakor dim.«

Po zelo zmernih cenitvah Prescottta je dobivala španska kraljevska blagajna v letih 1519—1617 povprečno 400.000 dukatov na leto.

Vzlic temu pa niso imeli Španci nobenega trajnega, za občečloveško omiko pomembnega uspeha. V domovini in onkraj Oceana so jih spremljale same težave in neuspehi. Res je, vsa južna Amerika je bila že na začetku 17. stoletja katoliška; štela je 5 nadškofov, 27 škofov in 400 samostanov (ne pozabimo, da je bila zelo redko naseljena, znatno manj nego dandanašnji). Medtem pa, ko je pri starih Aztekih umel vsak količkaj omikan človek čitati in

pisati, je v današnji Mehiki, hčerki španske omike, tri četrtine prebivalstva nepismenega. Druga za drugo so se južnoameriške provincie osvobodile španskega jarma in začele novo, svobodnejšo in koristnejšo zgodovino.

Same mračne sence?

Pokazali smo Španijo in Špance z zelo temne strani. Nikar naj bralec ne misli, da solčnih in svetlih strani ni. Tudi v Španiji obstoje svobodnejše struje, tudi ondi se neprestano ustvarja odpor zoper mračnjaštvo. Tudi Španija je plačala človeštvu kulturni davek v obliki umetnosti in slovstva, čeprav le-ta nikakor ni v skladu z nje veličino in nekdanjim vplivom. Sigurno je, da je španska narodna duša res nagnjena k mračnjaštvu in da vsa zgodovina tega naroda očituje svojevrstne, našemu pojmovanju nesimpatične poteze. Nobenega dvoma ni, da je Španija danes — čeprav do kosti katoliška dežela — kulturno ena najbolj zaostalih dežel v Evropi. Najznamenitejši španski pisatelj sedanjega časa ne morejo živeti v domovini, tako predvsem sicer globoko verni Miguel de Unamuno, dalje znani romanopisec Blasco Ibanez in drugi. Sedanja diktatura Prima de Rivera je nositeljica mračnjaštva, prav tako kot so bile z malimi izjemami vse prejšnje vlade. Onkraj Pirenejev hodi življenje drugačna in počasnejša pota; na tem križišču afriško - evropskih struj so dobili nam vsem skupni pojmi o svetu in življenju svojevrstno podobo. Malo verjetno je, da bi se bila Španija že v do glednem času pomaknila s sedanje točke.

V bodočnosti bodo hiše okrogle!

Velik preobrat v stavbarstvu — Nove tehniške možnosti

Nove tehniške senzacije.

Danes, ko nas je napredek tehnike tako razvadil, da skoro ne moremo živeti brez novotarij, nestrpno pričakuje najnovih izumov, uspehov in rekordov na vseh poljih, nam strokovnjaki prinašajo cele kupe izumov in novih načrtov, ki naj bi udobnost našega vsakdanjega življenja še povečali. Teh novih izumov je na vseh poljih tehnike tako obilo, da pridejo v poštev le najboljši med najboljšimi, saj so mnogi izmed njih včasih celo neizvedljivi. Jasno je torej, da izmed vseh teh novotarij prodrejo v svet in širšo javnost le one, ki se odlikujejo po posebni praktičnosti, po lastnostih, ki so važne za katerokoli panogo praktičnega življenja, in pa tiste, ki se odlikujejo po izredni izvornosti in napovedujejo velik preobrat v svoji stroki, čeprav so včasih neizvedljive.

Izmed prvih se v poslednjem času mnogo govori o dveh velepomembnih izumih, ki naj bi pomenila važen preobrat v tehniki. Ta dva izuma sta *«perpetuum mobile»* in *«naprava za navpični dvig in pristanek aeroplanov»*. *Perpetuum mobile* je aparat, ki ima to lastnost, da ga ni treba nikdar navijati, ne kuriti, ne kako drugače poganjati — njegovo kolesje teče torej večno! Tak aparat bi utegnil zavzeti mesto elektromotoriev, parnih in bencinskih strojev, sploh vseh gonilnih strojev. *Perpetuum mobile* bi tako povzročil velik preobrat v vsej industriji in prometu, ker njega obrat nič ne stane. Toda za sedaj je ta izum še na papirju. Počakati je treba, kako se bo praktično obnesel. Vsekakor so se do sedaj ugledni učenjaki izrazili o njem iako pohvalno. — Priprava za navpičen dvig aeroplanov je bila v poslednjem času najvažnejši smoter, za katerim je težila moderna aeronavtika*, zakaj ta priprava je gospodarsko in praktično na moč važna. Ogromnih aerodromov za vzlet in pristanek letal, ki zavzamejo toliko prostora in katerih oskrba požre toliko denarja, teh postajališč torej ne bo več treba. Aeroplani se bodo dvignili lahko kar izpred hiše,

tako da bo nemara vsak posameznik imel svoj aeroplan.** O teh izumih bomo pozneje morda še podrobneje izpregovorili, če bodo le stopili s papirja v svet.

Druge vrste novotarije so, kakor zgoraj omenjeno, one, ki se odlikujejo po posebni izvornosti in veličini, ki tako rekoč presenečajo ves svet. Vest o nekem takim velepomembnem izumu prihaja iz Nemčije. Prav za prav to ni izum, temveč načrt, kako rešiti problem velemest in velemestnega prometa. Posebnost tega načrta so — hiše v obliki krogle, o katerih bomo danes izpregovorili nekaj besed.

Na prvi pogled se zdi človeku smešno, če vidi sliko take hiše v obliki krogle. Vendar zadeva ni tako preprosta, kakor se zdi na sliki, marveč je zamisljena, izkonstruirana in izračunana do najmanjših podrobnosti. Preden pa premotrimo vse dobre in praktične, pa tudi slabe strani teh nenavadnih hiš, se moramo najprej seznaniti z njihovim ustrojem in sestavom.

Kako bodo zgrajene kroglaste hiše.

Kakor vidimo na sliki, se deli taka kroglasta hiša v dva pglavitna dela, v podstavček in v kroglo. Stavbenik, ki je zamislil ta načrt, trdi, da kleti nikakor niso prostori, ki bi bili pri hiši nezogibno potrebni, ker tako in tako ne zadoščajo popolnoma njihovi uporabi pred vsem radi tega, ker so poleti gorke, pozimi pa mrzle, torej nimajo potrebne stalne temperature. Ni torej taka škoda, če se ti prostori nekoliko omeje. Kajti posebnost teh hiš je tudi ta, da rabijo za temelje le majhen talni obseg. V skrajnem slučaju, če bi bile kleti vendar le neobhodno potrebne, se le-te lahko raztegnejo v globino namesto v širino. Močni železobetonski temelji, v katerih se nahajajo kleti, so podaljšani nad zemljo v pritličje, ki sega do prvega nadstropja. To pritličje, ki se začne tik nad novršino, je okroglo, tako da ima obliko valja. Na poljuhni strani pritličja je vhod, ki vodi v vežo. Veža vodi do srede pritličja.

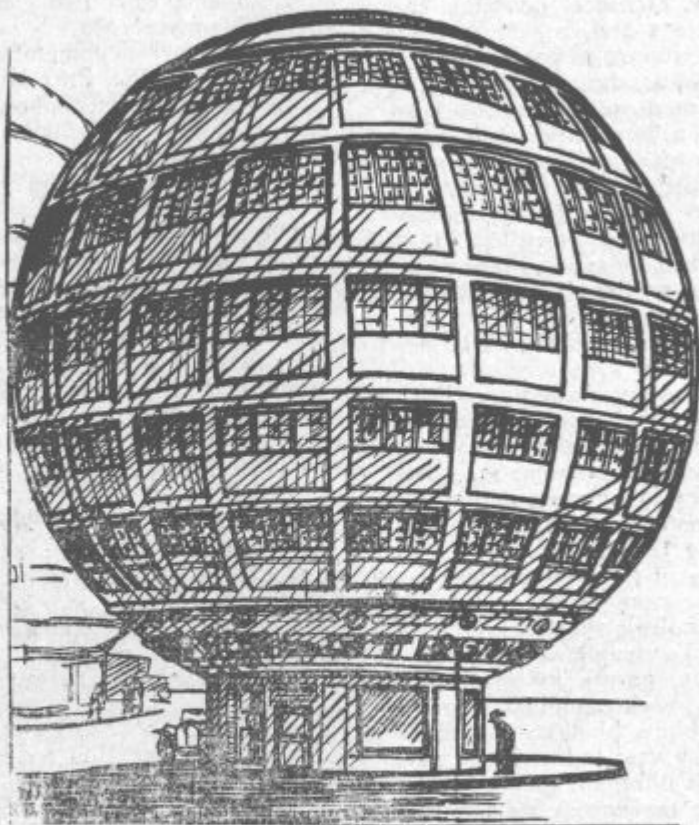
* Tehnična veda o prometnih občilih v zraku.

** Glej o tem tudi razpravo V. Koeniga: Ali bomo imeli kdaj lastno letalo? *«Življenje in svet»*, 1917, št. 47.

kjer je lift (dvigalo). Krogi in krogi ob straneh pa so nameščene trgovine in drugi lokali z obširnimi izložbami. Kjer ni treba teh trgovin, se prostori lahko uporabijo tudi za garaže. — Tak je sestav in notranjost podstavka, ki nosi šele pravo kroglo — nadstropja.

Drugi del — nadstropja — je prav za prav oni, ki daje vsej hiši zaradi

ni le skladiščem in sličnim prostorom spodaj nastanjenih trgovin. Sploh bi se zdelo, da delajo vnanje stene kroglaste hiše zaradi svoje nagnjenosti in zveržene oblike neprilike. To pa ne drži. V spodnjih nadstropjih, kjer je vnanja stena (radi velikega obsega krogle lahko upognjena!) nagnjena navzven, nudi s svojimi velikimi okni lep

TAKE NAJ BI BILE HIŠE BODOČNOSTI

svoje kroglaste oblike tako nenavadno vnanjost. To je popolnoma pravilna krogla, enako kot podstavek iz močnega železobetona, ki ima troje, navadno pa petero nadstropij, lahko pa tudi več. Vz dolž navpične osi take hiše so nameščene spiralne stopnice ali pa lift, ki vodi od najnižjih prostorov, kleti, skozi pritličje do najvišjega nadstropja. Po tem liftu ali stopnicah prispemo najprej v prvo nadstropje. V tem nadstropju so vnanje stene radi kroglaste oblike hiše nagnjene jako navzven. Ti prostori ne bi bili posebno prikladni za bivanje, zato so namenjene

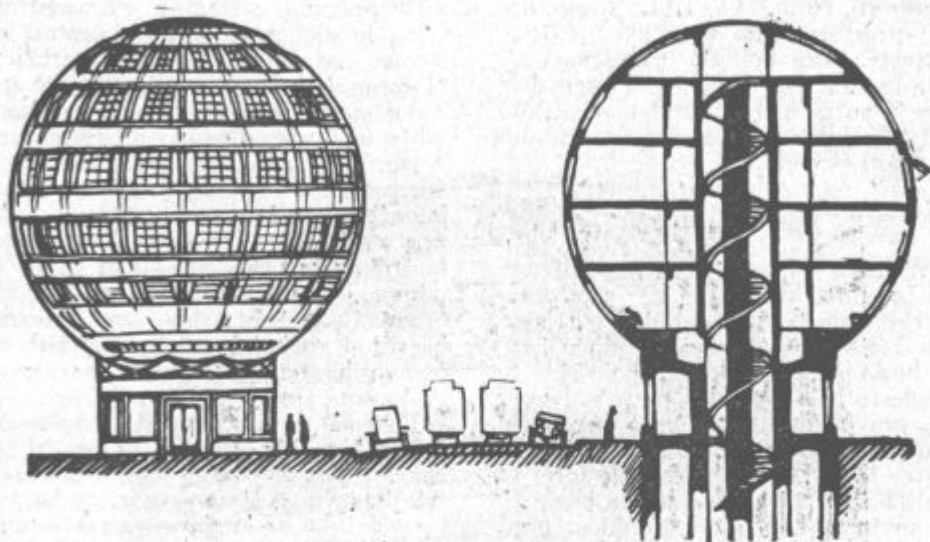
razgled na cesto in okolico. V srednjem nadstropju je vnanja stena pač še najbolj normalna, skoro navpična, v gornjih nadstropjih pa, kjer se nagne navznoter, ima to prednost, da propuščajo okna v sobe izredno mnogo solnca in enakomerne svetlobe.

Kako se bo stanovalo v takih hišah?

Prednosti stanovanj v okroglih hišah bodo zelo velike. Velika okna so obrnjena proti vsem štirim stranem neba, ker je v vsakem nadstropju samo eno stanovanje, tako da ima sle-

herno stanovanje ves dan solnce. Hodnik, ki je nameščen krog in krog stopnišča, veže vse sobe. Na vnanjih straneh nekaterih sob v zgornjih nadstropjih

neh vrta ali kako drugače prirejene solčne kopeli pa so manjši prostori, ki lahko rabijo za podstrešje ali za slične shrambe.

USTROJ OKROGLE HIŠE

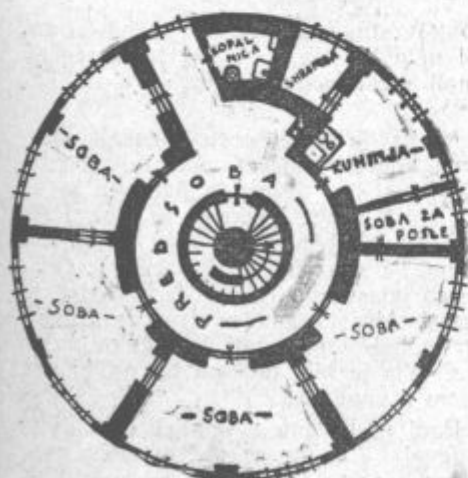
jih so obširne verande, zračne in solčne. Sploh je to poglavitna dobra stran stanovanj v kroglastih hišah, da niso v večni sencu drugih hiš in da so torej zračna in solčna ter jako zdrava.

Ugovori

Tak je torej ustroj kroglaste hiše. Kakor smo videli, je jako praktičen in preprost. Toda pri marsikom bo vzbudila zadeva pomisleke, češ, hiše, čije nadstropja v obliki krogle bi slonela samo na ozkem podstavku, ni mogoče zgraditi, ker bi se vse skupaj podrlo. Če pa je moderna arhitektura napredovala že danes toliko, da lahko ne predebela železobetonsko plošev dolžine 30 m in širine 10 m, torej ploščine 300 m², postavi popolnoma stabilno na oporo, ki je nameščena samo na eni strani te plošče, tako da visi vsa plošča prosto in vodoravno v zraku — če je torej arhitektura zmožna tega, bo tudi zmožna zgraditi kroglaste hiše. S te strani bi torej ne bilo nobenega pomisleka.

Prometne prednosti

Udobnosti pa niso na hiši sami, temveč tudi na nečem drugem — na prometu. Znano je, koliko preglavic povzroča dandanes velikomestni promet na križajočih se cestah, ki so, čeprav še tako široke, vendarle povsod premalo prostorne. V mestu, ki bi bilo zgra-

TLORIS

V najvišjem nadstropju je lahko pod stekleno ali pa odprto stroho umeščen vrt s prostori za solnčenje, ob stras-

jeno iz samih kroglastih hiš, je cestni promet jako olajšan. Nikjer ne vidiš ostrih, pravokotnih ovinkov, povsod je med ozkimi okroglimi podstavki obilo prostora za vsestranski promet. Pa tudi pešcem nudi tako mesto posebne ugodnosti. Hodniki so lahko široki, dovolj prostorni tudi za velike množice občinstva. Čez hodnike nagnjena nadstropja varujejo mimo idočih pred dežjem in snegom, tako da lahko vsakdo nadaljuje nemoteno svojo pot, četudi ga zaloti nevihta.

Bodoča mesta

Arhitekt, ki si je tako zamislil mesto iz samih kroglastih hiš, napoveduje torej same dobre lastnosti tega svojega izuma. Ne sme pa se nihče bati, da bodo začele že sedaj strašiti te kroglaste hiše po naših mestih. Izumitelj pravi, da posamezne take hiše sploh nimajo smisla, temveč pridejo v poštev le v skupinah. Predlaga torej te svoje hiše le za bodoča mesta in meni, da imajo taka mesta prednost pred vsemi drugimi. Ugovoru za slučaj potresa odgovarja izumitelj, da bi se kroglasta hiša prav tako podrla kot

— vsaka druga. In v tem mu moramo dati prav.

Za razvoj bodočih mest imamo sploh že več načrtov in zasnov. Kakor znano, so dolgo govorili o mestih s samimi ameriškimi nebotičniki, velikanskimi napravami, cestami z več nadstropji za pešce, avtomobile in cestne železnice posebej, z gostim omrežjem podzemnih in nadzemnih železnic itd. Taka mesta bi bila višek vsega stvarjenja moderne tehnike in arhitekture. Nasprotno napoveduje neki italijanski umetnik, da se bodo mesta razvila v bodoče v same vrtove in skupine enodružinskih vil. Pravi, da bodo v teh mestih skrbeli mnogo bolj za lepoto in udobnost bivanja nego za tehnične naprave. Ceste bodo tlakovane z raznobarnimi kockami v najrazličnejših ornamentih, stene hiš bodo pobarvane s kričočimi, ubranimi barvami...

Taki so torej načrti za bodoča človeška bivališča. Kateri bo prodrli, se danes ne da presoditi. To bo pokazala šele bodočnost. Jasno pa je, da bo treba sedaj, ko se letalstvo in zračni promet jako razvijata, skrbeti pri mestih tudi za lepo lice, ki ga bo kazalo — navzgor, proti zračnim višavam.

Šaljapin in ženske

Anekdote iz življenja najslavnejšega pevca naših dni

Znameniti ruski basist Fedor Šaljapin, o katerem so nedavno poročali, da se je razporočil s svojo ženo, popisuje v svojih spominih srečanja z nekaterimi ženskami. Iz njegovih spominov nudimo našim bralcem malo izbiro.

Dvoboј

Prebral sem mnogo genljivih romanov, videl sem marsikaj v gledališkem življenju. Že zgodaj sem začel fantazirati o ljubezni in se ogrevati zanjo.

Moji šolski tovariši in jaz smo bili zaljubljeni v hladno lepoticco, gimnazistko Oljo Borisenkovo. Kadar je hodila, je racala, nam nasproti pa je bila povsem ravnodušna.

S kakim hrepenenjem smo pričakovali Velike noči, ko se nam je nudila prilika poljubiti Oljo na lice! Nasproti cerkvi sv. Duha so prodajali Tatari

vsakovrstno galanterijo. Pri njih si dobil milo in dišave. Vsak izmed nas je kupil stekleničico parfuma za tri kopejke.

Minila je velikonočna maša. Malo pred koncem smo se približali izhodu, kjer smo si z dišavo v somraku osvežili zobe, konec jezika in ustnice. Parfumi je pekel in žgal — pa kaj to — samo, da smo dišali! Priracala je Olja. V en glas smo se zadržali: »Krist je vstal!« Uvrstili smo se drug za drugim ter poljubili po vrsti ljubljenco naših src. Olja je bila tudi ob tej priliki povsem ravnodušna.

Radi te Dulcineje sem se celo dvobojeval — kakor se pač spodobi pravemu vitezu. Dvoboј pa ni nastal iz notranje potrebe, marveč iz želje do posnemanja činov Dumasovih junakov.

Imeli smo med nami gimnazista, ki je svojemu očetu kradel puške. Kadar je puško prodal, sino izkupiček zapili.

Nekoč se je ta fanté premalo spoštljivo izražal o Olji. Oštel sem ga pošteno, deček pa mi je zameril in me je hotel udariti. Izcimil se je dvoboju, ki sem ga mosko sprejel. Mene so določili za due-lanta zbog tega, ker sem, posnemajoč Fausta, Mefista in Valentina, suka' gor-jačo tako spretno kakor Mefisto svoj meč.

Prizorišče dvoboja je bilo v Osokinu. Sekundirali so nama tovariši iz šole. Bilo je kakor v romanu. »Samo ne pre-srdito!« mi je prigovarjal znanec, ko sem se pripravljaj na izpad. Drugi pa je pristavil: »Saj se ni treba pobiti do smrti!«

Pričelo se je — in končalo se je v eni minuti, morda še prej. Dvakrat sta se križala rapirja nasprotnikov, potem sva se udarila brez obzira. Nasprotnik me je zadel v čelo, jaz sem njega za-bodel v ramo. Očividno ga je zaskele-lo. Izpustil je rapir, ki je obtičal v moji rani. Izdrž sem ga iz čela. Tekla je kri, ki se je s precejšnjim curkom zli-ovala v oko. Tudi nasprotnik je krvavel iz rane. Ker smo se bili dogovorili, da ne bova pretiravala v dvoboju, ampak se bova sabljala le do prve občutnejše praske, so sekundanti sklenili premirje. Obvezali so najine rane. Dobro pom-nim, da s'j je eden izmed navzočih v ta namen odtrgal kos hlačnice od spodnje obleke.

Ali je Olja Borisenkova kdaj izvede-la, da se je vršil ta dvoboj? Sôdim, da so ji o njem povedali. Ali njeno obna-šanje napram meni se ni izpremenilo in tudi moja usoda je šla radi tega dogod-ka lastna pota.

Vasovalec in pes

Pri gledališkem zboru v Ufi je pela neka aristokratka. Bila mi je zelo všeč. Oblačila se je baš kakor druge igralke. Dišala je po parfumu in je imela soba-ričo, ki ni bila nič manj čedna od nje.

Nekoč je sobarica povežala stvari po predstavi v sveženj in mi je dejala: »Kaj pa se lovite tod okrog med kulisa-mi? Storite mi rajši uslugo in mi nesite to culo domov.«

Bil sem pripravljén, da ji ustrežem brez ugovora. Posebno laskavo se mi je zdelo, da me je imenovala »gospoda akterja«.

Bilo je pozimi. Pot se je vlekla, pri-tiskal je hud mráz. Prišedši na cili, sem ugotovil, da imam čevlje polne vode. Noge so mi malone zmrznile. Sobarica

je medpotoma govorila o zakonu, o ženskan, pripomnila je tudi, da se ne bo nikuar omožila, niti tedaj ne, če bi jo zasnubil igralec. Ko sva bila pred hišo, je ozalovala, da me ne more peljati v sobo in mi ne more postreči s čajem. Nasla pa je vseeno izhod: ponudila mi je vstop skozi stranska vrata — če preskočim ograjo na vrtu.

Vprašal sem jo, če ima svojo sobo, čemur je pritrčila. Čaj je vroč, nje-ne besede pa so mi vile poguma. Pre-plezal sem ograjo.

Da ne bi štorčil po hiši, sem se se-zul na stopnicah in pustil čevlje pri vratih. Skuhala je čaj in mi je postregla tudi s prigrizkom. Ko sem se okrepčal, me je povabila k sebi na prenočišče. Vse se je izteklo gladko in zadovolji-vo, samo — ob treh zjutraj je zapel zvonec.

»Gospodar prihaja«, je dejala soba-rica in šla odpirat došlecu. Slišal sem, kako sta govorila. Čakal sem, da se vrne k meni, užival sem prijetno toploto v postelji, kjer sem ležal pod pestro odejo, podšito z vato.

Zdajci se je zgodilo nekaj nepričako-vanega. Tik postelje se je ustavil velik pes bernardinske pasme. Začel me je ovohavati in je grozeče renčal. Prestra-šil sem se ga. Nato sem začul korake. Odprla so se vrata. Vstopil je go-podar in vprašal sobarico: »Kaj pa pes tako renči?«

Sobarica je brenila psa z vso silo v vamp. Potisnila ga je v stran in mu jela prigovarjati: »Pojdi, sultan! Proč od-tod!« Pes se je umaknil in sobarica se je obrnila k gospodarju, rekši: »Ne vem, kaj ga je prijelo, da je bil tako nemiren!«

Gospodar je odšel. Prisotnost duha moje dame me je zelo iznenadila.

V jutranjem svitu sem se odpravil domov. Bilo je opasno, p'ezati vdru-gič čez ograjo. Sobarica je predlagala, naj rajši izginem skozi glavna vrata. Šel sem najprej po čevlje — ki so ponoči zmrznili. Moral sem jih ogreti, potem sem jih obul, stekel domov, spotoma pa sem sklenil, da ne bom nikoli več ob-iskaval lepih žensk v slabem obuvalu.

Ljubosunnež, bič in polica

V Ufi sem stanoval pri neki perici. Stanovanjski tovariš mi je bil nek invaliden uradnik — tih, prijazen, toda usmilien'a vreden mož. Kadar se je spravljal pod odejo, me je prosil: »Ša-

ljapin, daj nu, zagodi malo, da se ogrejem!» Zapel sem napol glasno, da mu ustrežem; včasí narobe, včasí prav.

Perica je imela hčer, nesrečno in histerično žensko. Zgovorna ni bila; delala je kakor konj. Uzila je, mislim, malo veselja v življenju. Rađa pa se je upijanila. Takrat je plesala, pela, se valjala po tleh, skakala po sobi in psovala ljudi z odurnimi priimki. S to žensko sem doživel roman.

Nekoč vdre na dvorišče pred stanovanje trden hrust z zavilhanimi rokavi, v »cvilihastih« hlačah, bos in neopasan. V roki je vihnil bič. Švrkal je ž njim po durih in oknih in je rjovel: »Kje pa so igralci? Vse bom zadavil!«

Bil sem v hiši edin igralec in sem brž uganil, komu velja njegova pretnja. Lotilo se ga je ljubosumnje. Splazil sem se skozi okno na streho skednja, ki je stal poleg fiše. Sledil mi je tovariš-invalid. Tudi njega se je polastil strah, da ne bi utegnil kaj »dobiti«. Komaj sva izgi-

nila iz sobe — že je prilomastil vanjo hrust, ki je začel razbijati stole, mize, posodje, kitaro — vse, kar mu je prišlo v roke. Kako sva si hotela pomagati? Tovariš se je spustil na tla in je šel po policaja. Policaj je prišel. Peljala sva ga v sobo. Na podu je ležal gromovnik. Valjal se je z golim trebuhom po črepinjah.

»Vstani, kanalja!« ga je ogovoril policaj ter ga sunil z nogo. Hrust se ni ganil. Policaj se je odpasal in je opalil nepokorneža z jermenom po zadnjici. Osvetnik je vzdrtel, se popraskal tam, kjer ga je zaskela bolečina, skočil pokonci in jadrno zapustil sobo. »Poberi se, kanalja!« mu je dejal mož postave. Hrust je izginil, policaj pa se je obrnil k meni z besedami: »Tako, zdaj pa mi dajte napitnino!«

Junaška epizoda je bila zaključena. Iz nje sem se naučil, da je treba policaje spoštovati, z uporniki pa imeti usmiljenje.

Zimsko spanje naših živali

Leto za letom se po večnih naravnih zakonih ponavlja mogočni življenski ritem: za pomladjo prihaja poletje, za poletjem jesen in naposled prikimata »starka zima«. Leto vse narodne pravljice in otroške pesmi opisujejo etako nemilostno kakor smrt. Da, priljubljena je tudi nalika med zimo in starostjo. Ta nalika je kakor vse podobne analogije le do neke mere resnična. Smrt je takisto »življenje«, zima je le prehodna stopnja naravnega življenja, ni pa ne starost ne smrt. Pravo zimo, ki bo nemara res smrt živim bitjem, napovedujejo astronomi za nedogledno, milijone let oddaljeno dobo, ko se bo zemlja docela ohladila, ko bo tudi sonce dobivalo skorjo, ki utegne zmanjšati njegovo gorkoto. Naša zima, — celo zima na visokem severu — pa je zgolj nekak odmor sil, ki razvijajo organsko življenje. Ta odmor je le delen, oziroma bolj navidezen, nego stvaren. V resnici se življenje nadaljuje in brez nehanja pripravlja na tisti mogočni razmah in zalet, ki zaznamuje pomlad. Zima ima namreč dvoje poglavitnih lastnosti: zmanjšata se gorkota in hrana. Vendar pa mraz ni toli važen činitelj v živalskem življenju, katero nas tu predvsem zanima, kakor se človeku zdi na videz. Brez dvoma skrajna zima onemogoča obstoj mnogim živalim, toda v zimski pokrajini je še nekaj, kar živali bridko občutijo: nedostaja ji hrane. Priroda lahko živali kolikor toliko zavaruje pred mrazom: četveronoge živali dobe gostejšo dlako, ptiči toplejše perje. Toda glede hrane je zašla v

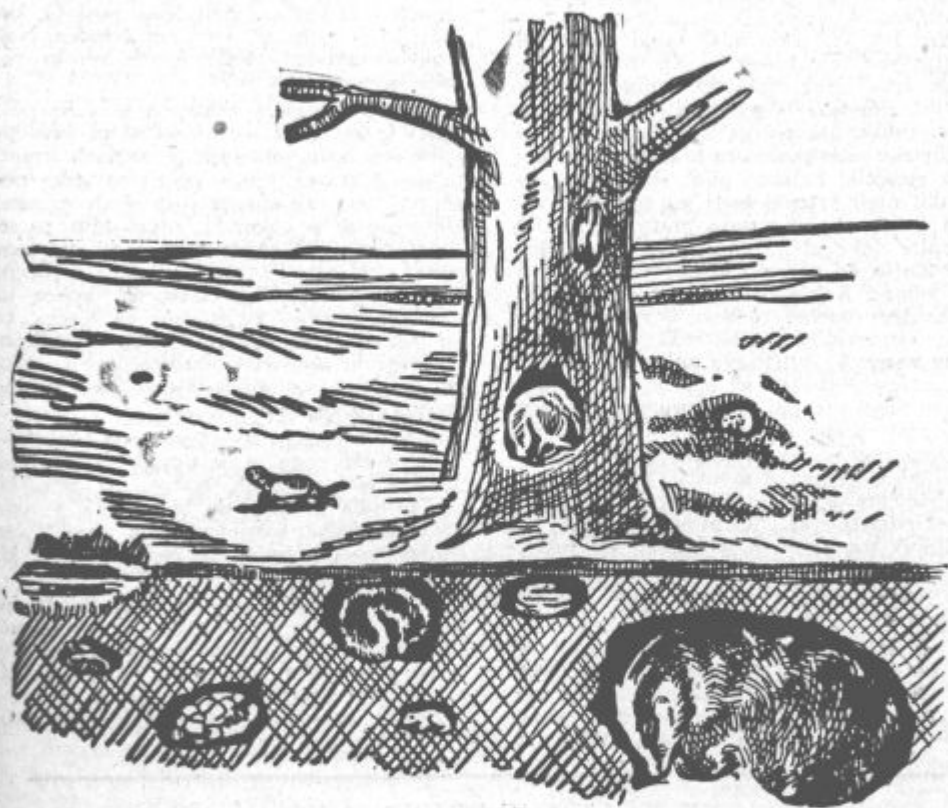
škrbnice; mraz ne pusti rastlinam rasti, sneg pokrije polja, ni več žuželk. Priroda je skrbna gospodinja; dobro se zaveda, da mora v času, ko se je zemlja oddaljila solncu in dobiva zaradi tega manj gorkote in svetlobe, prehraniti svojo neštevilno družino s pičko zalogo, ki jo ima v zimskih pokrajinah na razpolago. Zaradi tega je upeljala za nekatere živalske vrste čisto poseben način štedenja s hrano. Imenujemo ga zimsko spanje.

Leni ljudje včasí, ko pritiska hud mraz in se zdi, da je zima res že od sile neprijetna, radi obžalujejo, da tudi človek ni obdarjen s to zavidanja vredno lastnostjo. Na jesen bi se človek vlegel in bi lepo spal tja do prve pomladi. In mu ne bi bilo treba skrbeti ne za hrano in ne za kurjavo. Prijetno bi dremal, živeč od maščobe, ki bi jo bil nabral v toplejši dobi. Ali priroda je dala to predpravo samo nekaterim živalim, medtem ko je mnoge druge prisilila, da si tudi po zimi same iščejo hrano in se skušajo kakorkoli prebiti skozi zimo do spomladi. Tudi človek je bil vsekdar izročen zimi na milost in nemilost, in tako je prav. Samo v neprestanem boju se je lahko razvijala njegova naravna bistroumnost. Ne vemo, kdaj je človek izgubil naravno obleko, o kateri še pričujejo borni ostanki na njegovi koži (dlačice). Sigurno je bil takrat že tako pameten, da je umel porabiti za obleko kože živali, ki jih je ubijal za svojo hrano. Toda zima ga je prisilila, da je izrgal bogovom prometejsko skriv-

nost ognja. Ko se je naučil izdelovati ogenj, je položil temelj vsej sedanji omiki. Človeški um se ne bi nikdar tako mogočno razvil, če ne bi bil tudi človek vržen v nesumljeni boj z zimo.

Ali ostavimo človeka. Sedi spominjate pravljice o lepi kraljčini, ki jo je hudoben sovražnik začaral, da je spala dolga leta in ni več spoznala ljudi, ko se je bila predramila? Tak sen — čeprav znatno krajši — se loteva nekaterih živali v pozni jeseni.

ježi podajajo v svoja zimska zavetišča, verno, da je prav blizu zima, zakaj te živali ne najdejo več hrane. Vztrajale so dokaj dolgo v jesen, nadejajoč se, da bodo lahko izkoristile še poslednje priložnosti, samo da pridejo v svoj zimski stan kar najbolj rejene. Zimski stan si izbirajo kaj modro — po nagonu, ki so ga podedovale od prednikov — in sicer ondi, kjer se temperatura skoraj ne izpreminja. Če je zima ves čas zelo mrzla, ostanejo tja do zgodnje pomladi

Priroda skrbi, da so dobro pripravljene nanj. Spomladi žro toliko, da se nasitijo in se okrepčajo, v poletnem času in v prvi jeseni pa morajo imeti več hrane, da se udeležijo, t. j. pridobe si maščobo. Le-to rabi njihovo telo, da vzdrži čez zimo svoje funkcije, čeprav jih izvršujejo v znatno manjši meri, pri nekaterih živalih pa jih reducira na skrajni minimum. K zimskemu spanju se zarijejo živali šele potem, ko res nimajo več hrane, zato se včasih zgodi, da jih sneg presenetí. Vendar so taki primeri redki, zakaj živali instinktivno čutijo, kdaj je zima na pragu. To je opazilo tudi preprosto ljudstvo, ki ima sploh dobre oči za dogodke v prirodi. Imamo več vremenskih pregovorov, ki so v zvezi z živalskim zimskim spanjem. Kadar se n. pr. netopirji in

di v prezimovališčih; če pa postane topleje, brž pomolijo skozi luknjo svoj gobec, ki ga pa kmalu skrijejo, sluteč, da še ni nastopil ugoden čas. Naše ljudstvo pravi, da bo še dolga zima, če se medved vrne v svoj zimski brlog.

O naših netopirjih pripoveduje klasični slovenski prirodopisec Fran Erjavec: »Po sto in več se jih včasih stisne skup v kako zatišje; kakor po dnevi, vise tudi vsó zimo z glavo navzdol, držeč se z zadnjima nogama. Ob južnem vremenu se tudi po zimi prebude in malo izlete, pa gredo zopet spat. V hudi zimi jih mnogo zmrzne.«

Še zanimivejši je v tem pogledu polh. Naš pisatelj Josip Jurčič je v spisu »Jesenska noč med slovenskimi polharji« zapisal marsikaj zanimivega o tej živali, ki čedalje

bolj izginja iz naših gozdov; tudi dr. H. Dolenc je lepo očrtal lov na polhe in polhove navade. Polh se v jeseni udebeli, se zvije v svitek, skrči glavo, noge in rep in tako zaspi. Erjavec pravi: »Spečega polha človek lahko v roko vzame, razreza, zatoči po zemlji, celo ubosti bi ga smel, in vendar se ne bo prebudil, tako trdno spi. Ali v dolgi zimi se vendar sam včasih zdrami toliko, da se na pol speč naje iz zaloge, ki si jo je bil jeseni nanesel v ta namen. Zatem zopet zaspi.«

Najboljši gospodar pa je naš poljski škodljivec — hrček O njem je znano da je hud tat ki vedno misli samo nase. Pod zemljo ima cele kašče in skladišča, kamor zraša žito, mak, sočivje, korenje, krompir itd. Pravijo, da posebno delaven hrček znosi toliko vsakršnega žita in sadeža da bi človeku zadostovalo za hrano v vseh zimskih mesecih, Erjavec piše: »Ko začne jesenski mrzli vetrovi briti po strniščih, začne hrček oboja vrata s prstjo, potem si izkoplje novo stanovanje nekoliko čevljev globokejše od prvega, kamor prenese tudi vso zalogo. Ko je to storjeno, začne jesti, da se prav udebeli, potem vleže na postelj, katero si je nastlal z najmečijo travo — in zaspi. V svitek zviti spi vso zimo kakor n tev. Nekateri pa mislijo, da se tudi v zimi včasih preudi, gre jest. Smešno je gledati hrčka anomladi, ko se zbudi iz dolgega spanja. Najprej leno steguje otrpnele ude, zazeha in zarenči, kor bi mu bilo še prezgodaj iti a postelje. Zatem začne pomežkovati, rad bi se vsedel, pa ne gre prav, opoteka se, kakor bi bil pijan. No, počasi se vendar zdrami, se olizje in opere, gre jest in kmalu je zopet stari grešnik tavn, tak, kakor je bil.«

Tuc ježa — kakor smo že omenili — priroda pošilja čez zimo spat. Ko gre listje z dreves, se lame ta bojazljivi bodičar pripravljati za zimo. Izkoplje si globoko jama in p v naredno nanosi vanjo listja, mah

in trave. Ko se približa zima, se zvije v klopčič in zasni trdno spanje do pomladi.

Te živali in še nekatere druge, ki so pri nas bolj redke, n. p. medved, so privilegirane od prirode, vse druge pa se morajo v zimskem času trdo boriti za svoj obstanek. Veliko bi lahko povedal o tem zajec, ki si mora na razne načine pomagati, da pride do hrane. Če ga zamete sneg mora objedati drevje, s čimer si nakoplje še večjo mrznjo svojega vnetega zalezovalca — človeka. Zelo se najbrž hujuje zaradi zim prekanjena lisica, ki vzlic svoji izurjenosti v tatvini po zimi često posluša, kako ji kruli prehodu izstradan želoдец. Naš Erjavec tako-le opisuje lisičje zimske tegebe in skušnjave:

»Sestradana lisica pripalja in vaha nos, sedaj je zavohala mešb, počasi in nezaupno se mu bliža, ogleduje ga od vseh strani, vsede se zraven njega, poželjivo steza nogo po njem, ali sprehaja jo strah in sum. Obrne se proč, kakor bi hotela oditi, pa se zopet povrnejo, zopet hodi okoli dišечега mesa, obotavlja se, sede, oči se ji ognijo, brezupna hlastne po mesu in skobec jo zgrabi za vrat — pa tudi ne. Lisica, ki je gladna, da se skozi njo vidi, se večkrat premag, in se obrn od zapeljive skušnjave. Našli so sestradano lisico pred vabljevo va' crkneho.«

Še več zanimivosti ima zima na tem področju. Cela vrsta je še drugih klatežev in prebajajočih zimskih svatov, pa ptic, ki jim priroda ni dala, da bi odletele v toplejše pokrajine; svojevrstna je zima v čebelnem panju, čudno je življenje bub, ki čakajo pomladi.

Sploh je zima prava čarovnica, ki ne izpreni ni samo prirodnega čaja, temveč tudi zmede živa bitja in čudno zaplete njihova normalna pota. Zato pa je pomlad res pravi kraljevič iz devete dežele, ki prereže vse čarovniške štrane in prebudi živo naravo k čudovitemu prerodu.

NEIZPOLNJENO HREPENENJE . . .

*V ravnini surovi, odprti
ležiš ti, moj mrki domači kraj,
tu sem zmrznil, obupal do smrti —
tu slavčka mojega davi zmaj.*

*Ko bi se bil rodil na Madagaskarju,
govoril bi jezik z mnogimi a,
pisal pesmi o ljubavnem viharju,
o nagih lepoticah otoka Samoá.*

*Borna, rdeča cunjá bilá bi obleka,
vedno bi hodil nag, ves zdrav.
Ne biló bi nikdar srečnejšega
človeka,
vesel bi pil vonj tropskih trav.*

FJODOR SOLOGUB

Jan Urzidil*

V Lurdu, mestu čudežev

V Lurdu, slavnem mestecu pod Pireneji, se dogajajo dan za dnem čudeži vere in zaupanja. Najbolj skrivnosten kraj v Evropi je Lurd...

Poldrug milijon popotnikov z vseh koncev sveta obišče vsako leto Lurd (Lourdes), da pokleknejo ondi pred sladko se smehljajočo Marijo in si izprosijo izpolnitev raznih želj ali zdravja. Če pomislimo, da utegne slednji izmed teh popotnikov prinesiti za se in za svoje vsaj dve sliki lurske Matere božje, pomeni že to, ne oziraje se na neštete druge spominke, silno industrijo verskih predmetov. Preden pridemo na široko esplanado in na trg, kjer je glavno zbirališče božjepotnikov in kjer se vrše verski obredi, moramo iti skozi široko ulico (Boulevard de la Grotte) z ogromnimi trgovinami in nešteti stajnicami, ki ponujajo deset tisoče Marijinih slik vseh velikosti in oblik. Zlatinarji jih ponujajo v zlatu, srebru in slonovini, steklarji iz stekla, porcelana, biserov, nakitja, manjše trgovine pa tudi iz sadre ali iz papirja. V vseh teh dragocenih in cenenih podobah očituje Marija očarljivost francoske deklice s kmetov; njen obraz se smehlja iz vseh izložb in zre dobrotljivo na to neznanostno mesto, ki je postalo zaradi nje bogato in sloveče in čigar blagostanje in slava raste od dne do dne.

Lurd leži na podnožju Pirenejev, čijih razklani in zasneženi vrhovi se bleščijo v južnem solncu. Tukaj se služi na leto vsaj 70.000 maš, posluša milijon spovedi in prav tolikokrat se obhaja. Bršljin in trta razpletata svoje liste okoli jame Massabiel, ki je polna odloženih bergelj, jame, v kateri je pred 70 leti gosja pastirica Bernadetta Soubirousova ugledala Mater božjo. Bernardki je bilo takrat 14 let. Idilična legenda pripoveduje, da je po navadi počivala v tej votlini in pila vodo iz mrzlega izvira. Osem let pozneje — torej v letih, ko druge vstopajo v življenje — je zbežala pred radovednimi ljudmi v samostan v Neversu. Tu je umrla kot 35 let stara redovnica. Doživela je še dobo, ko so katoliški verniki vreli z vseh koncev sveta v votlino, ki jo je ona proslavila. Dve leti pred vstopom v samostan se je udeležila velikih slavnosti,

ki so se vršile ob razkritju Marijinega kipa pred vhodom v votlino.

Podrobnosti tega kipa, ki je osnovni model milijonom in milijonom slik in podob lurske Matere božje, je izklesal kipar Fabisch v marmorju natanko po Bernardkinem opisovanju. Da je bila Bernardka ženska nežnega čustvovanja, pričuje to, da ni hotela nikdar več videti kipa, ki je z marmornatim hladom vpodobil njene vroče privide. Od dne, ko je bil odkrit znameniti kip, ni nikdar več vstopila v jamo, kjer se ji je Mati božja baje osemnajstkrat prikazala.

Bernardka je še živela, ko so zgradili na skali vrh massabielske špilje baziliko. Četrto stoletja pozneje so tu postavili veliko cerkev v bizantsko - romanškem slogu. Leta 1913. je cerkev proglasila Bernardko za blaženo.

.....

SV. IGNACIJ DE LOYOLA,
ustanovitelj Jezusove družbe
(K članku »Neznana Španija« str. 12).

Lahko se posmehujemo neštetim stojnicam z Marijinimi kipi ali se z grozo odvrčamo od industrijalizacije verskih čuvstev, lahko dvomimo o legendi, s katero je združeno Bernardkino ime, lahko si tolmačimo njene privide — podobne prividom slovite predhodnice Device Orleanske — kot histerično halucinacijo* in dokazana ozdravljenja v Lurdu kot sugestijo, kakor trdi slavni Zola.** Neki občutek se nam bo vedno vsiljeval: Stojimo na mestu, kjer kaže vera ogromno magično moč, v krogu, kjer se odigravajo nenavadne reči. Trepeče ljudstvo iz vseh dežel prihaja semkaj; ohromeli, pohabljeni, slepi, na najrazličnejše načine bolni ljudje, ki jih je razočaralo dosedanje zdravljenje, se neprestano zbirajo v Lurdu, proseč ozdravljenja, božje milosti in čudežev. Zdi se, da se tu znova pojrujejo evangeljske besede: »Tam, kjer se dva ali trije zberejo v mojem imenu, sem tudi jaz med njimi.« Ta množestvena in slepa vera, ki se strne v poslednjo, skrajno nadejo, morda pronikne včasih v nebesa, tako da zdaj pa zdaj posine žarek milosti na tega ali onega člana versko zagnaknjene množice.

Odstotek ozdravljenj v Lurdu nikakor ni tako neznaten, kakor bi kdo mislil. Že Zola, ki je l. 1892. z vsjo previdnostjo nevernega človeka proučeval čudeže v Lurdu, je dognal, da se ozdravljenja gibljejo v razmerju 1 : 10. Najmanj petina bolnikov se vrača domov v znatno izboljšanem stanju, drugi pa občutijo vsaj olajšanje; vsem pa se ojači vera in zaupanje. Od l. 1883. uraduje v Lurdu zdravniška preiskovalna komisija (Bureau de Constatations), ki zabeleži vsako ozdravljenje. Velika bolnica, ki jo vzdržuje cerkev, pa priskoči na pomoč ondi, kjer vera ne pokaže zadostne moči. Marsikaj, kar se pripisuje na rovaš verji, utegne biti uspeh zdravniške vede.

Posetniki Lurda so večinoma revni ljudje; v mnogih primerih jih pred romanjem sploh ni zdravil znanstveno vzposobljen zdravnik. V Lurdu prihajajo polni zaupanja in prepričanja. Sigurno je, da ima sugestija znatno večjo vlogo nego mrzla kopeč v vodah svetega vrelna, ki izbrizga 85 litrov vode na minuto.

* Histerična halucinacija je privid, ki ga dobiva za histerijo bolna oseba.

** Francoski romanopisec, ki je spisal znameniti roman »Lurdu«.

Poizkuse, da si te čudeže razložimo v skladu s prirodno znanostjo, je treba že v naprej odobriti in priznati. Vendar pa je pglavitna sila teh tajinstvenih pojavov — vera. To, kar človeka najbolj prime, je popolna udanost deset tisočev ljudi, ki se vsak dan menjavajo pred slovečo votlino; človek, ki docela pozabi, da živi v modernem času. Marsikdo se v Lurdu uda še vedno delujočim srednjeveškim silam, ki jih opisuje francoski pisatelj J. K. Huysmans v svoji knjigi »Čudeži v Lurdu«. Huysmans je bil sicer kot deček vzgojen pri jezuitih, vendar je postal pozneje velik dvomljivec; življenje je sklenil v kuli benediktinca in s križem na prsih. Lurd je imel pri tej izpreobrnitvi dobršno zalugo.

Vera, da nadnaravna sila odlikuje nekatere kraje s posebno milostjo, korenini že v prastarem človeškem čuvstvu, ki poteka izza davnih paganskih časov. Že tisočletja pred Lurdom so se ljudje čudežno izpreminjali od telesnega dotika fetiša, ki so vanj trdno verovali.

Vera in skrivnostno moč nekaterih stvari, dejanj ali besed, je skupna preprostemu pojmovanju boga v vseh veroizpovedih na svetu; v tej veri je neka izven človeške volje ležeča sila, nekaj, kar izhaja iz samega sebe, to pa že od nekdanj pritega slabotno človeško srce. V srednjem veku je bila po vsej Evropi razširjena vera v oblast skrivnostnih sil nad ljudmi; pod vplivom novejšeg prosvetljenosti pa se je morala že zelo umakniti. Zdi se, da je katoliška cerkev svojo nekdanjo magično moč nad ljudmi osredotočila le okoli nekaterih krajev na svetu.

Vsakdo pa mora priznati čudež, ki se v Lurdu res neprestano dogaja, ki ga lahko sleherni človek vidi na lastne oči in ki zgrabi tudi najbolj zakrknjenega opazovalca. Ta čudež je dejstvo, da se še v današnji dobi srečujemo z ogromno življensko aktiviteto, silo in možnostjo neomejene vere. Moč, ki jo milijoni ljudi pripisujejo čudežnemu mestu, se odraža v njih samih in povzroča pojave, ki se zde nadčutni.

Veliko, svetovno gledališče se razkriva pred nami. Gledalci so hkrati igralci; tako pa je že veliko povedano, če ne vse. Iz temne cerkve prihaja procesija belo oblečenih romaric; obleka jim sega nizko do tal in nas živo spominjajo Marije. V rokah nosijo goreče sveče in pojo z visokim glasom pesmi, ki jih spremlja stotine moških

glasov. Za moškimi sledi pod baldahinom višji duhovnik, ki nosi zakrament. Obdaja ga štab cerkvenih služabnikov vseh narodov. Laudate Dominum omnes gentes! Vsi narodi hvalite Gospoda!

Ministranti vihtijo kadilnice in procesija se pomika po ogromnem prostoru pred baziliko, h kateri vodi dvojce stopnišč, na njih pa se stiskajo tisoči ljudi. Kamor pogledaš — sami špalirji klečečih vernikov, le v sredi je velik četverkot, kamor krene procesija. Na vseh štirih straneh četverkota leži več sto bolnikov v vozičkih ali na nosilkah. In zdaj vidiš nezaslišan prizor:

V sredino četverkotnika, ki je najbolj akustična, stopi mlad, lep, fanatičen in krepak duhovnik. Medtem ko višji

duhovnik hodi z monstranco od bolnika do bolnika in vsakemu deli blagoslov, kliče mladi duhovnik s presunljivim glasom milosti — deba. Tisoče, deset tisoče glasov v vseh jezikih sveta trepeče za njim, in ves šumot se izgublja v velikem prostoru, ob divni scenaciji visokih Pirenejev. Medtem ko množica prosi čudežev, se sklanja monstranca k bolnikom, ki se krčevito, z vsem naporom svoje volje, dvigajo k nj. Marsikateri bolnik razočarano omahne na prejšnje mesto. Ni se zgodil čudež. Temen oblak mu gre čez srce. A zopet zapolje oživljujoč val novega upanja, ko zadoni hozana ozdravljenih. Ti so lahko ostavili svoje berglje v votlini Bernardke Soubirousove...

Jos. C. Oblak: Misli o prirodi, domovini in tujini

Znani potopisec in planinec dr. Jos. C. Oblak je slavil nedavno 50 letnico. Ta (tíh jubilej) proučavljaja »Življenje in svet« tako, da poklanja čitateljem cvetober iz njegovih spisov. Drugi del bomo približili ob priliki.

Ta skrivnostno lepi svet, ki se ti razgrinja z goré, ta božanstveni mir, ki plove nad vso okolico, in zopet ta velika simfonija, ki jo diha vsa priroda, ta harmonija v vsej sliki nas navda s tiho notranjo zadovoljnostjo in srčno radostjo; neko mirno navdušenje nam lega v dušo, ki trepeče v polsnu, premagana od elementarne sile. Nam je, kakor da zremo velik umotvor, — največji, najpopolnejši umotvor pa je večno lepa priroda v svojem veličastvu, in umetnik je tisti, ki jo zna resnično uživati...

(»Iz okrilja vrhniške železnice.«)

★

Priroda je povsod lepa in zanimiva, nikjer dolgočasje za tistega, ki zna v njeni knjigi čitati ter tolmačiti njeno tajinstveno vsebino. Kdor pa se giblje le na enem kraju, ne dobi smisla za očarujočo raznoličnost prirode; njemu je nepristopen užitek primerjanja raznih pokrajin, kojih vsaka ima svojo posebno lepoto, pa naj se ta kaže v nebotični gorski masi, v ostrolikih kulturah, v divje razritem skalovju, ali v mehkih linijah valovite srednjegorske

pokrajine z nežnimi črtami vedrega izraza. Prirodni esteti to razume, išče teh kontrastov v prirodi in zato menja svoje izlete. Njegov užitek je večji, prav tako kakor ljubitelja umetnosti in sploh umetnika, ki se ne omeji le na eden predmet in način. Kakor se poleže tvoja napetost po težki klasični glasbi ali tragediji, ko gledaš duhovito veseloigró ali poslušáš Chopinov nocturno, tako vzljubiš in dvojno uživaš, ko prideš iz divjih gorskih strmin in peči v ljubko veselo pokrajino s svetlimi grički. Ne morem si misliti pravega prijatelja in motrilca prirode, ki bi ob vsakem prostém času zahajal v Triglavске in druge skale, a se načelno izogibal vsaki drugi pokrajini.

(»Dolenjski izleti.«)

★

Neizbrisni ti ostanejo spomini, prišedšemu na vrh dominantne gore, ako imaš sploh smisla za estetično lepoto one velike prirode, ktere najiménitnejši del si sam; nikjer pa se ne pojavlja ona velikanska moč, s katero deluje ta večna uganka na vsakega, tako kakor v okrilju skalnatih gora, divjih dolin in zračnih, vedrih višav, ki vladajo daleč okoli nad pokrajino.

(»Golica in Kadilnikova koč.«)

★

Njemu je bila priroda ona velika cerkev, ono najvišje in najlepše svetišče, v katero je pohajal ta mož ob pro-

stih urah, nabirat si duševno in telesno moč, pojit si žejno dušo in se klanjat onemu velikemu neizraznemu božanstvu, ki je diha vsak atom prirode... Njemu je bilo planinstvo v resnici služba božja, ne samo — fraza v kakem bolj ali manj neumetniškem spisu... Njemu hribolastvo, da govorim v primeri, ni bilo rokodelstvo, — bilo mu je vzvišena ideja in iskrena duševna potreba. In to je, kar obdaja njegovo sivo glavo danes z glorijsko slave liki umetnika; umevati prirodo in uživati harmonijo tajnih njenih glasov pa je umetnost; kakor ni dano vsakomur umeti in uživati glavo in poezijo, tako ni vsakdo poklican in izvoljen, da lista in bere v tajinstveni knjigi prirode...

(»Fr. Kadltnik kot potopisec.«)

★

Od Triglava doli se pričinja naš veličastni jugoslovanski gozd, in prvi predel te krasne široke temne kače, ki sega s svojim repom tje doli do Grške, je naša Gorenjska Pokljuka, ta široki visoki prag pod prestolom poglavarja slovenske zemlje.

(»Risnjak.«)

★

Občutim vso gorkoto in poezijo, ki jo je položil Nemeč v dve topli besedi: »Der deutsche Wald«. Lep je in negovan, kakor je tudi češki. In zopet mislim na svojo domovino, ki se mi zdi kakor nepočesano kuštravo dekle. Toda kaj je ta-le nemški gozd proti našemu slovenskemu, ker raste vse križem kražem v nekem svetem neredu, kakor Bog hoče!

Kadar zagori v mehkem kontrastu nad to temno linijo v temnem rdečilu skoro iste nijanse večerno nebo, tedaj se mi zdi, da vstaja in raste v tem rdečem zlatu ozadja velikanski križ, čigar črne sence segajo od Triglava do Snežnika...

Tedaj razumem, kaj je dalo pečat oni duši, kako diha in čuti, da, celo misli pesniška duša s to pokrajino, ki jo je rodila...

(»Skice s pota.«)

★

Pokrajina ustvarja dušo in značaj pesniškega človeka, vpliva z elementarno močjo na njegovo mišljenje in čustvovanje, tako da si Ivana Cankarja brez Vrhnike misliti ne moremo.

Kakor je dehnila romantika poljsanske doline v dušo in spise Tavčarjeve, tako se zrcali v tistih veselih in nežnih brdskih gričih vedra fizijognomija Janka Kersnika.

(»Iz Borovnice do Cerknice.«)

★

... V tem leži največja krasota naše ožje domovine okoli središča bivše, celotne Slovenije: okoli bujne ravnine gore — same gore — in vendar pri vsakem okretu tako različne nele po višini, nego tudi po svoji obliki in značaju, zunanjem in geološkem. Tam orjaški, masivni, fantastično nazobčani zid s svojimi sivimi in zelenimi vrhovi, tu položni, rekel bi, mehki hrbtovi doljenjskih gorc s svetlimi božjimi hramovi, in zopet tam, kjer se nam na večer žari nebo, valovito hribovje ravno tako mehkih linij v svojem temnem koloritu: gozdovi in zopet gozdovi z redkimi lisami svetlozelenih trat, ta večni vir lepote in poezije. Tja, proti večeru, se danes najtežje ozrem, s trpkno, nemo bolestjo v srcu...

(»Tam, kjer se večer žari...«)

★

Krevsati in krampati ure in ure po črni lavi, — to ni za Kranjca, sina slovenskih planin, — njemu se hoče trde sive skale, odete v svetlo zelenje, — hoče se ti vedrih planinskih trat, opasnih od temnih gozdov, — hoče se ti krivenčastega ruševja, krvavega sleča in belih pečnic, hoče se ti divjih koz in glasnih planinskih ptic. Hoče se ti pa tudi tistega pridnega deloljubnega in vernega naroda, — ven hočeš iz dežele beračev in postopačev, iz naroda, ki ne dela razlike med mlado vrano in drobnim vrtnim pevcem! Tam bom zopet videl v zgodnem utru kmeta s koso na rami, pojoča dekleta s srpi in motikami...

(»Etna.«)

★

V tujini se naučiš ceniti, spoštovati in ljubiti svojo domovino. Ko se mi je kmalu za Logatcem gori pred Verdcom skozi svitlo vrzeli temno zelenih hoi prikazivala rajsko lepa podoča ljubljanske kotline, doli pod menoj svetla Vrhnika s Sv. Trojico, tik pod gozdnatim bregom Bistra, v dalji ljubljanske barje, ki ni več barje, prepačano od Ljubije in Ljubljanice, v ozadju za Vrhniko najlepše in najslikovitejše sredogorje

Jugoslavije, — sinji Polhograjski dolomiti, za njimi kraljevski Triglav, frontalno za ljubljansko ravnino pa kolosalna, toli bizarna in raznolika falanga Kamniških planin, — se mi je orosilo oko nad toliko lepoto... Tedaj sem razumel tistega Angleža, ki je proglasil gorenjsko kotlino za najlepšo v Evropi. Za vse Sicilije tega sveta je ne dam.

(»Etna.«)

★

Pozdravljam vas, vse ve neštete mogočne katedrale, vi veličastni spomeniki nekdanje rimske mogočnosti, — a ljubše ste mi ve male slovenske cerkvi-

ce na naših gorah, vi ljubki spomeniki slovenske skromnosti, a resnične vernosti in ubošta našega naroda, a vendar obenem njegove duševne lepote in mogoče tudi njegovega duševnega bogastva... Kajti ta narod je bil velik pesnik, ko jih je postavljaj na najlepših točkah sredi večno lepe prirode, nič manjši ko oni, ki je uvedel zvonjenje v tihem večernem mraku... Kdo drugi vidi morda v njih kako drugo stran, jaz kot esteta, vidim v njih velik kos — narodne poezije... Bele cerkvice na naših gorah so naša posebnost. Pozdravljena, slovenska domovina!

(»Etna.«)

Na Olimpijadi leta 2028.

V poslednji številki lanskega letnika »Življenja in sveta« nas je zanesla domišljija na konec l. 2027. Premotrivali smo možnosti tehničnega razvoja. Tudi sport utegne v teku enega stoletja ogromno napredovati. Če se bodo vršile olimpske igre leta 2028, denimo v Capetownu, bo lahko naš spórtni poročevalec, udobno zlektnjen v naslonjaču opazoval naravnost iz uredništva različne tekme v olimpijskem stadionu. Aparat za gledanje v daljavo bo vse natančno pokazal. Sportno poročilo utegne imeti čez sto let približno tole podobo:

Nastop narodov

Vse hiše in javna poslopja so kar najsvečaneje okrašene in po ulicah vrvi ogromna mednarodna množica. Posebno živahno življenje polje v zračnem pristanišču, kjer je posedlo na tla tisoč malih in velikih letal. Vsako uro priplove sto in še več zračnih ladij, ki dovažajo potnike iz vseh delov sveta na veliko olimpsko svečanost v glavnem mestu Južne Afrike.

Ob 9. uri zjutraj se je pojavil v slavnostni loži nacionalnega stadiona predsednik južnoafriške republike v spremstvu capetownskega župana, da svečano otvori olimpske igre. Do zadnjega kotička napolnjena ogromna arena, ki ima prostora za 300.000 gledalcev, nudi impozantno sliko. Čaroben je pogled na 10.000 atletov in atletk, ki defilirajo pred veliko tribuno. Spredaj korakajo ženske vrste. Teško je presoditi, kateri deželi gre prvenstvo, ker daje vsaka skupina najboljši vtis. Za

ženskami koraka moška mladina, sprejda najmočnejši oddelek, ki ga tvorijo atleti iz Severne Amerike, veseskozi mišičnate, krepke postave. Zelo močno sta zastopani Rusija in Kitajska, tudi Nemčija je poslala imponujoče krdelo, medtem ko so severne evropske dežele, kakor Švedska in Finska, poslale maloštevilno, zato pa izbrano moštvo.

Start k maratonskemu poletu

Točno ob 10. uri stoji na startu 54 vitkih letal, da izvrše maratonski polet »okoli zemlje«. Vsako letalo je okrašeno z zastavicami v deželnih barvah. Konstrukcija teh kot pušica hitrih letal je čudovito preprosta. Mali motorji omogočajo, ne da bi bilo treba med potjo pristajati, pogon za celotni polet okoli zemeljske oble. Sodijo, da bo zmagovalec v tej konkurenci rabil za približno 40.000 kilometrov dolgo zračno pot kakih 40 ur. Za pilote teh letal je vse kar najbolje preskrbljeno. Hrano uživajo v obliki pilul in tablet; najmodernejše konstruirani aparati za pobijanje utrujenosti pa skrbje, da tekmovalci vzdrže dolgo in naporno pot po zraku, ne da bi čutili spanec in utrujenost. Ob pol 11. uri da starter znamenje za odhod, nekaj sekund nato izginijo jekleni ptiči gledalcem izpred oči.

Ded — oče — sin

Že ob 2. uri popoldne so se pričele predtekmje. Posebno številni gledalci so se zbrali v tistem kotu arene, kjer se vrši skok ob palici. Pet atletov preskoči višino pet metrov, uprav mogo-

đen uspehi, če pomislimo, da je držal svetovni rekord pred sto leti Norvežan Charles Hoff s samo 4.22 m. Najboljši skok tega dne doseže štiridesetletni Američan Charles Adams, ki gladko preskoči 5.25 m. Njegovo bajno skakalno tehniko ni dosegel v poslednjih 10 letih noben njegov tekmeec. Med damami uspe sedemnajstletni Nemki Katici Diener najboljši uspeh tega dneva s skokom 3.50 m.

V metu diska je vrgel petinštirideset let stari ruski velikan Kobelkov ploščo 65 m daleč. Tako je bil pridobljen nov svetovni rekord. Zanimivo je, da je zalučil njegov sedemnajstletni sin že 55 m. Izborne uspehe nudi tudi met kopja, kjer je Šved Bergström vrgel kopje 81 m daleč, dalje skok v višino, v katerem je dosegel zamorec King 2.35 metra ter skoku v daljavo; tu je preskočil Kitajec Sunjatsen 8.90 m. Slednjič bodi omenjeno še to, da je vrgel Jugosloven Pero Vukmanović iz Bosne, v čigar domovini vadijo že stoletja met «kamena s ramena», krogljo 19 m daleč, kar tuči pomenja svetovni rekord. V predteku na 5000 m je zmagal Finec Nurmi v 12:50, medtem ko je njegov praded Pavao Nurmi, ki so ga radi nje-govih, za tedanji čas čudovitih uspehov ovekovečili v kamnu in bronu, rabil za enako razdaljo 14:28.2.

Match v zraku

Ob 5. uri sta nastopili izbirni moštvi Amerike in Japonske k zračni borbi.

zanimivi kombinaciji nogometa, rugby, ja in leta po zraku, ki ga živahno goji-jo že nekaj let. Dokler se giblje žoga na tleh, so Američani boljši, medtem ko v zraku razvijajo Japonci bajno spretnost. Japonska se v drugi minuti polasti vodstva. Neki japonski branilec napravi ogromen oprostilni sunek. V višini dvajset metrov ujame leva spoj-ka žogo, odjadra bliskovito h korner-ski liniji, kjer ga poda pred vrata; sred-nji napadalec jo z glavo nevdržno po-rine v vrata. Izenačenje po Ameriki se izvrši dve minuti pred odmorom. Polu-desni je v višini deset metrov ušel, se spustil na označeni meji kazenskega prostora k tlom, tekel še nekoliko ko-rakov, preletel po bliskovito naproti mu hitečega vratarja in spustil žogo v prazna vrata. V 30. minuti po odmoru je padla zbog krasnega sunka polule-vega Amerike iz pet metrov višine zmagovita žoga. Komaj je izborni 90 let stari škotski sodnik Sliem odžviž-gal, že nesejo megafoni gromovito plo-skanje približno dveh milijonov Ame-ričanov, ki so s svojimi daljnoglednimi aparati z velikim zanimanjem zasledo-vali potek boja.

Zvečer se je vršila v Music-hallu Capetowna, ki ima prostora za 10.000 ljudi, mogočna otvoritvena slavnost, ki je trajala pozno v noč. Tako je bil izčrpan program prvega dneva olim-pskih iger.

Po Rob. Brumu.

Opombe uredništva

Pripravljamo celo vrsto člankov o ta-ko zvanem okultizmu, spiritizmu in o drugih skrivnostnih pojavih.

V prihodnjih številkah bomo priob-čili med drugim krasno povest Ivana Bunina »Gospod iz San Franciska«.

Na koncu posameznih številk bomo dali po vzoru francoskih magazinov či-tateljem priliko, da v kratkih pismih sami izpregovore o tem ali onem vpra-šanju ali pojavi, ki jih bo zanimal. Ta-ka pisma iz občinstva utegnejo razbi-striti in osvetliti marsikako našo za-devo.

„Življenje in svet“

znaša celoletno 60 Din, polletno 30 Din, četrtletno 15 Din, mesečno pa 6 Din. Posamezne številke bodo v podrobni prodaji stale samo 2 Din.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA mesečno 2 liri, četrtletno 6 lir, pollet-no 12 lir, celoletno 24 lir. — FRANCI-JA mesečno 3 franke, ČESKOSLOVA-ŠKA mesečno 4 krone, AVSTRIJA mesečno 65 grošev, AMERIKA in ostalo inozemstvo 1 in pol dolarja na leto.

Zahtevajte »Življenje in svet« v vseh javnih lokalih, skrbite, da ga bo prodajala sleherna trafika.